

Část třetí

M L U V N I C E
A R A M E J Š T I N Y

I. PÍSMO, PRAVOPIS, ZÁKLADY HLÁSKOSLOVÍ

§ 101. Abeceda. Viz § 1.

§ 102. — 103. Písmena roztažitelná a koncová. Viz § 2.—3.

Ve vědeckých publikacích se roztažitelných písmen neužívá.

§ 104. — 105. Rozdělení a výslovnost souhlásek. Viz § 4.—5.

§ 106. Souhlásky explosivní a spirantní. Viz § 6.

§ 107. Označování samohlásek. Viz § 7.

1. Aramejšťina používá písmen η , ι , δ jako značek pro dlouhé vokály obdobně jako hebrejšťina, na př.: $\eta\delta\epsilon$ *hōda'*, $\beta\epsilon\tau$ *bēt*, $\eta\upsilon\sigma\bar{\rho}\alpha\tau$ *hūsāpat*, $\beta\iota\delta\bar{\alpha}k$ *bīdāk*, $\eta\kappa\bar{m}\bar{a}$ *hākmā*.

Zatím co v hebrejšťině \aleph jako značka pro vokál je jenom tam, kde skutečně ' dříve bylo, aramejšťina ho užívá daleko častěji, často i na úkor δ : $\rho\epsilon\sigma$ *rēš*, $\beta\iota\tau\alpha$ (st. determinatus), $\eta\iota\alpha$ (fem. -ā, za správnější $\eta\iota\eta$).

2. Viz § 7. 2.

3. Viz § 7. 3. V punktaci biblické aramejšťiny jsou též hebraismy. Příklady v § 119.

§ 108. Výslovnost a psaní samohlásek. Viz § 8.

1. B. 2. c) Qāmæš se čte výjimečně jako *á* v otevřené slabice v někt. tvarech předložky $\eta\kappa\bar{m}\bar{a}$ *qāmæš*: $\eta\kappa\bar{m}\bar{a}$ *qāmæš* Dan 6, 19 (L); 7, 10, 2° (L); (ale $\eta\kappa\bar{m}\bar{a}$ tamtéž 1°).

b) $\eta\kappa\bar{b}\bar{e}l$ *lāq̄bel* 'pro'.

§ 109. Scriptio plena a defectiva. Viz § 9.

Souhlasí s hebrejšťinou, jen \aleph je častější. Srovn. § 107, 1.

§ 110. Paṭaḥ furtivum. Viz § 10.

§ 111. Š°wā. Viz § 11.

§ 112. Š°wā compositum. Viz § 12.

§ 113. Dāgēš lene a dāgēš forte. Viz § 13.

1. Pozn. I. Na rozdíl od hebrejštiny se v aramejštině dvojhláska -ai- považuje za skutečnou dvojhlásku, takže se po ní souhlásky spirantisují jako po samohlásce: בַּיְתָהּ bajteh 'jeho dům'.

§ 114. Značky v písmu. Viz § 14.

§ 115. Q°rē, k°tīb, mimořádné body a smíšené tvary. Srov. § 15.

1. Q°rē jsou v aram. částech SZ poměrně častější než v hebrejských. Vždy je u zájmena osobního 2. sg. m. (§ 127), u suffixu téže osoby (§ 127) a 3. sg. fem. (§ 128).

5. Jméno Boží יהוה se v aramejských částech Starého Zákona nevyskytuje.

§ 116. Přízvuk. Přízvuk v aramejštině je též důrazový, ale patrně byl silnější než v hebrejštině.

1. Podobně jako v hebrejštině je v biblické aramejštině přízvuk slovní většinou na poslední slabice: na př. דְּהָב d°háb, často též na předposlední: נִפְּלָה 'padly', סִפְּתָ 'skončila', עַל־הוּ 'na něm', כִּנְמָ 'takto', מֶלֶךְ 'král'.

§ 117. Akcenty. Aramejské partie Starého Zákona jsou opatřeny akcenty prosaickými (§ 17, 4) obdobně jako hebrejské. Viz § 17: 1—6, 9.

§ 118. Slabika. Srov. § 18.

1. a) Jako v hebrejštině začíná slabika jedinou souhláskou.

b) Výjimka jako v hebrejštině: ׀ = ū- před retnicemi a před š°wā: וּפִּם 'a ústa', וּשְׂעָר 'a vlas'.

2. Slabiky otevřené a zavřené jako v hebrejštině.

3. Otevřené slabiky:

a) s hlavním přízvukem mají vokál dlouhý (בַּעַן)

[§ 118] 'hledal', בְּעֵינָא 'hledali jsme'); někdy krátký: אָמְרוּ
 'řekněte!', אָבִי 'můj otec', רַגְלַיִךְ 'nohy',

b) s vedlejším přízvukem mají vokál dlouhý (עַלְמִין 'věky'); krátký jen pod vlivem laryngál (שַׁעֲתָא 'hō-
 dina', לְדִוְיִן 'nechť ony jsou', נְהִירִי 'moudrost') a v 6
 ojedinělých případech (viz Bauer-Leander s. 15 n).

c) nepřízvučné mají vokál dlouhý (דְּלִיק 'hořící') nebo
 redukovaný (š°wā): (יָתֵב 'zasedl', עֵמָר 'vlna'); krát-
 ký jen před virtuálně zdvojenou laryngálou (מִחִיק 'sli-
 tovati se') a před stejnými dvěma konsonanty (לְבַבָּהּ 'jeho srdce').

4. V aramejštině není otevřená slabika před přízvukem pro-
 dlužována, nýbrž se redukuje: דְּבַר < *dabár [hebr. דְּבַר].

5. Zavřené slabiky

a) s hlavním přízvukem mají samohlásky dlouhé
 (לְדוּק 'jim', שָׁמַת 'položil jsi') nebo krátké (רְשַׁמַּת
 'napsal jsi', דְּהַב 'zlato').

b) s vedlejším přízvukem stejně jako

c) nepřízvučné mají vokály krátké (עַמְמִיָּא 'národy',
 גְּבָא 'jáma', מְלִכָּא 'král').

Pozn. I—III. na str. 49 platí i pro aramejštinu.

Přehled slabik (a jejich vokálů):

	otevřená	zavřená
s hlavním přízvukem:	vokál dlouhý, výjimečně krátký	dlouhý i krátký
s vedlejším přízvukem:	dlouhý výjimečně krátký	krátký zřídka dlouhý
nepřízvučná:	dlouhý nebo redukova- ný (výjimečně krátký)	krátký zřídka dlouhý

§ 119. Pausa.

Pausální tvary v aramejštině se neliší od kontextových. Kde však masoretská tradice uvádí tvar odlišný od kontextového, je to buď chybný hebraismus (na př. קָיִל místo $*\text{קִיִל}$ Dan 3, 4; Ezer 4, 23; יָדֵי místo $*\text{יִדֵי}$ Dan 3, 15), nebo umělé rozlišení v některých tvarech: v pause většinou *i*, v kontextu vždy *e*: יִתְעַבֵּר (Ezer 6, 12; 7, 21) proti יִתְעַבֵּר (Ezer 6, 11; 7, 23; Dan 3, 29).

Hlavní jevy hláskoslovné

§ 120. Samohlásky.

1. Systém samohlásek, kterým masoreti opatřili biblické aramejské texty, je obdobný jejich systému hebrejskému. Doloženy jsou samohlásky:

krátké	<i>i</i>	<i>e</i>	<i>æ</i>	<i>a</i>	<i>ǎ</i>	<i>o (?)</i>	<i>u</i>	—
dlouhé	<i>ī</i>	<i>ē</i>	<i>ǣ</i>	—	<i>ǎ̄</i>	<i>ō (?)</i>	<i>ū</i>	—
redukované	—	—	<i>æ</i>	<i>a</i>	<i>o</i>	—	—	<i>ʔ</i>

2. Samohlásky stálé jsou uvedeny v § 143, odst. 3. Jsou v podobných případech jako v hebrejštině.

§ 121. Změny krátkých samohlásek.

1. V aramejštině se krátký vokál v otevřené slabice před přízvukem redukuje. [V hebrejštině se dluží; zdá se, že to však byla obrana proti této redukci, které byli zvyklí aramejsky mluvící Židé ze své běžné mluvy.] Na př. כָּתַב (< $*\text{katáb}(a)$) 'napsal'; דָּבַר ; כְּתָבו (< $*\text{dabár}(u)$ nebo < $*\text{dab̄ar}$) 'slovo'. Aramejský status absolutus je tedy roven statu konstruktu [i hebrejskému statu konstruktu]. Redukovaným vokálem je š^owā, ať již před redukcí bylo *a* (כָּתַב), *i* (לֵב < $*\text{libab}(u)$ 'srdce') nebo *u* (קִשְׁט).

< *quš(u)!, 'pravda'). U laryngál je ^a (חֶסֶק 'hlína') nebo ^æ (אֱלֹהִים 'bůh').

2. Krátký vokál se pod přízvukem nedlouží: (*dabár(u)* >) דָּבַר (hebr. דְּבַר).
3. Krátký vokál otevřené slabiky v 2. a 3. slabice před přízvukem se též redukuje: תְּלָתָא 'tři'; תִּקְבְּלוּן 'přijímáte'.
4. Jsou-li však před přízvučnou slabikou dvě otevřené slabiky s krátkými vokály, vokál druhé z nich se eliduje, první v slabice tím zavřené zůstane [stejně jako v hebrejštině: אֲבִירֵיכֶם]. Na př. מַלְכִין (< *malakín); עֲבִידַת (< *'abādēt).
5. V zavřených slabikách *a* může přejít (postupně) v *i*: *katbet > כַּתְּבַת; *bašrā > בַּשְּׂרָא. V sousedství laryngál se *a* drží, viz odst. 4, poslední příklad).
6. *i* se někdy mění v zavřené slabice v *e*, zvláště v tvarech slovesných (viz § 154, 3), m. j. v participiích: קָטַל 'zabíjející' (ale: דָּלַק 'hořící'). Srov. též § 119 na konci.
7. *u* se někdy v zavřené slabice přízvučné mění v *o* (jen ve tvarech nominálních, ne u sloves): *gubb > גֹּב (st. constr.) 'jáma' (ve statu emf. zůstává *u*: גֻּבָא). Viz § 144, IV. V nepřízvučné slabice zavřené přechází někdy *u* v *á*: *hunḡat > הֻנְחַת 'byl dán dolů'.

§ 122. Změny dlouhých samohlásek.

1. Původní *ā* v aramejštině zůstává jako *ā*: אֱלֹהִים 'bůh', שְׁלָמָא (st. emph.) 'pokoj'. [V hebr. *ā* > *ō*: אֱלֹהִים, שְׁלֹמִים]
2. Dlouhé vokály zůstávají i v zavřené slabice: שָׁמַת *šāmtā* 'položil jsi' [v hebr. se krátí: שָׁמַת]; možná též v מְדַנְתָּא a pod., srov. § 144, VII, 2; s. 266.

§ 123. Změny původních dvojhlásek.

1. *au* dá všude *ō*: יוֹם 'den', רָמוּ (< *remá(j)u 'hodili').

2. b) *ai* zůstává v zavřené slabice s hlavním přízvukem, přičemž se vsune pomocné *i*: *qarnáin* > -ájín קַרְנַיִן 'rohy'; někdy též tam, kde není na konci slova, בֵּיתָא 'dům', (ale ne vždy: יְמֵיהֶן < -aihōn a j.).

a) *ai* se mění v *ē* vždy na konci slova: מִבְּנֵיָא (< *mibnái*) 'stavěti' a ve statu konstruktu (בֵּיתָא 'dům'), někdy i jinde: יְמֵיהֶן (< -aihōn) 'jejichž dny'.

§ 124. Vložené samohlásky (anaptyktické).

1. K oddělení dvou souhlásek na konci slova se vkládá *æ* (*sægol*): מַלְךָ (< **malk*), 'král'; שָׂמַת (< **sāmt*), 'položil jsem'.

2. Názvu segolatisace se používá, i když je vložený vokál jiný, *i* po *j* (na př. -aj(i)n קַרְנַיִן), a po laryngále: טַעַם *ta'(a)m* 'rozkaz'.

§ 125. Změny samohlásek vlivem laryngál.

1. a) Protože se laryngály a *r* nezdvojují, dochází někdy před nimi k náhradnímu dloužení *a* v *ā*, *i* v *ē*: בָּרַךְ (* < *barrik*) 'požehnal'; תִּירַע (< **tirr-*). Viz též § 170, 3.

b) (Někdy zůstane vokál nezdložený (t. zv. virtuální geminace), viz § 170, 3.).

2. Před koncovým ה, ע (a ה) se mění krátké vokály v *a*, před dlouhými (s výjimkou *ā*) se vyvine t. zv. paṭaḥ furtivum: נִהַיְשָׁבָה (< -ih) 'nālézáme'; רוּחַ *rūaḥ* (< *rūḥ*) 'duch'. Srovn. § 171, 1 a 2.

3. Jako redukovaný vokál za laryngálou může být jen ḥaṭeṗ, obyčejně ḥaṭeṗ paṭaḥ: הַיַּיִן 'vino', אֱלֹהִים 'bůh'. § 169, 1; 170, 1; 173. 2.

4. Za laryngálou, jež uzavírá slabiku, se může vyvinout též ḥaṭeṗ: **āahbā* > דְּהַבָּא 'zlato' (st. emph.). § 170, 2.

5. Před laryngálou s ħatep̄em může být jen odpovídající plný vokál: **תְּהִיָּא** 'ona bude', **אֲחֵרִי** 'jiná'. Při posunu přízvuku jsou před laryngálou i za ní dva stejné plné vokály: **תַּעֲבֹדוּן** 'uděláte', **לְהִיָּין** 'ony budou', **הָחִרְבַּת** 'byla zpustošena'. § 169, 5.

§ 126. Souhlásky.

1. Původní *w*- na začátku slova přechází v *j*- (výjimka spojka **ו**). § 175, 1.
2. *n* se k těsně následující souhlásce asimiluje jen někdy: **יַפֵּל** < **jinpel* 'dává'. Srovn. § 172. (Někdy zůstává, na př. **יַתֵּן** 'dává' [hebr. **יָתַן**], po př. se zdvojená souhláska opět dissimiluje, viz 3.)
3. Uprostřed slova se někdy místo prvé ze zdvojených souhlásek objeví *n*: **הַנְּעַל** < **hā'el*. Srovn. zde odst. 2. a § 172, § 178, 1.
4. Zdvojené souhlásky na konci slova se zjednodušují: **hajj* > **הַי** (plur. **הַיִּין**). Viz § 178: 1, 2; § 141: IV.
5. ' na konci slabiky se vysunuje a předchozí vokál se dluží: **ji'kul* > *jēkul* **יַאֲכַל** § 173. 1.
6. O přesmyknutí a připodobnění *t* a sykavek viz § 167, odst. 2 a 4 na konci.
7. Sykavky a zubnice aramejské a hebrejské si odpovídají takto: Původním [v arabštině zachovaným] interdentalám *t* a *d* odpovídají v aramejštině dentály *t* a *d*, v hebrejštině sykavky *š* a *z*. Podobně původní emfatické interdentaly *t̰* a *d̰* daly v arabštině emfatické *z* a *d*, v aramejštině dentální *t* a emfatické *q* nebo ' , v hebrejštině splynuly obě v *š*. Aramejské původní sykavky *s*, *ś*, *š*, *z* odpovídají hebrejským, rovněž i původní dentály *t* a *d*.

aramejské	<i>t d</i>	<i>t d</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>°(q)</i>	<i>š</i>	<i>ś š s z</i>
hebrejské	<i>t d</i>	<i>š z</i>	<i>t</i>	<i>š</i>	<i>š</i>	<i>š</i>	<i>ś š s z</i>
arabské	<i>t d</i>	<i>ṭ ḍ</i>	<i>t</i>	<i>z</i>	<i>ḏ</i>	<i>š</i>	<i>š s s z</i>
(v starší fázi semitské se předpokládá)	<i>t d</i>	<i>ṭ ḍ</i>	<i>t</i>	<i>ṭ</i>	<i>ḏ</i>	<i>š</i>	<i>ś š s z</i>

Příklady:

aramejsky	hebrejsky	arabsky	význam
יְתִב <i>j^otib</i>	יָשַׁב <i>jāšab</i>	<i>waṭaba</i>	hebr. a aram. 'seděti' arab. 'skákatí' (obojí se skříženými nohama)
דְּהַב <i>d^ohab</i>	זָהָב <i>zāhab</i>	<i>ḏahab(un)</i>	'zlato'
נִטַּר <i>n^oṭar</i>	נָצַר <i>nāšar</i>	<i>naṣara</i>	'hleděti si', 'dávati pozor'
אַרְעָ <i>'arā'</i> (אַרְקָא <i>'arqā</i>)	אַרְעָ <i>'æræš</i>	<i>'arḏ(un)</i>	'země'

II. TVAROSLOVÍ

O t. zv. částech řeči viz str. 63.

Zájmena

§ 127. Osobní zájmena samostatná.

Sg.	1. os.		אַנָּה	'anā	
	2. „	m.	{ k ^o tīb q ^o rē	{ אַנְתָּה אַנְתְּ	{ ('antā) 'ant'
	2. „	f.	nedoložena		
	3. „	m.		הוּא	hū(')
	3. „	f.		הִיא	hī(')
Pl.	1. „		אַנְתְּהֶנָּה, אַנְתְּהֶנָּא	'ančḥnā	
	2. „	m.		אַנְתֹּן	'antūn
	2. „	f.	nedoložena		
	3. „	m.	{	{ הֶמוֹ (Ezr) הֶמוֹן (Dan)	{ himmō himmōn
	3. „	f.	{	{ אֲנֹן אֲנִין	{ 'innūn 'innīn

V 2. os. sg. a pl. není *n* assimilováno k následujícímu *t*.

(Pro 2. os. sg. f. je v elefantinských papyrech tvar אַנְתִּי -asi 'antī). Tvary 3. pl. m. a f. אֲנֹן a אֲנִין vznikly pravděpodobně z přívěsných zájmen u sloves (Bauer-Leander, s. 270). [Srov. § 27 pozn.: arab. 'anā, 'anta, 'anti]

§ 128. Osobní zájmena přívěsná (suffixy zájmenné).

1. Viz § 28. 1. Suffixy u singuláru. (אב 'otec', ראש 'hlava').

[§ 128] 2. Suffix pro 1. os. u slovesa je *-nī* נִי, ostatní jako u nomina.

3. Sg. 1.	-ī	רֵאשִׁי	אָבִי
2. m.	-(ā)k	רֵאשֶׁךְ	אָבוֹךְ
2. f.	nedoložen		
3. m.	-hī, -éh	רֵאשֶׁה	אָבוֹהִי
3. f.	-áh	רֵאשֶׁה	
Pl.: 1.	-ānā	רֵאשָׁנָא	
2. m.	{ - ^o kōm (Ezr) - ^o kōn (Dan)	רֵאשָׁכֶם רֵאשָׁכוֹן	
2. f.	nedoložena		
3. m.	{ - ^o hōm (Ezr) - ^o hōn (Ezr Dan)	רֵאשָׁהֶם רֵאשָׁהוֹן	
3. f.	- ^o hēn (Dan)	רֵאשָׁהֵן	

4. První z uvedených vzorů je pro singuláry končící na vokál. Jsou zachovány jen uvedené 3 tvary. Druhý vzor je pro singuláry končící na souhlásku.

(V elefantinských papyrech jsou i suffixy 2. sg. f. typu אָבוֹכִי). U suffixů 2. a 3. pl. m. jsou doloženy tvary starší na *-m* a mladší na *-n*.

5. Suffixy u plurálu (pluralický příznak *-aj-*): רֵעִיוֹן 'myšlenka'.

Sg. 1.	-áj	רֵעִיוֹנִי
2. m.	{ יך (= -ájik) k ^o tīb -ā ^o k q ^o rē	רֵעִיוֹנֶיךָ רֵעִיוֹנְךָ
2. f.	nedoložena	
3. m.	-šhī	רֵעִיוֹנֹהִי
3. f.	{ יה (= -ájah) k ^o tīb -áh q ^o rē	רֵעִיוֹנֶיהָ רֵעִיוֹנָה

Pro aramejské dialekty je příznačné časté předjímání (prolepse) suffixu vyjadřujícího jméno, jež pak následuje. Tak podle masoretské akcentuace v Ezer 4, 11:

שְׁלַחוּ עֲלֵיהֶי עַל־אַרְתַּחְשַׁשְׁתָּא ‘poslali jemu, Artaxerxovi’

V biblické aramejštině jinak tato vazba ztotožňuje:

בַּיַּלְיָא ‘téže noci’ (Dan 5, 30). מִנְּהַ מַלְכוּתָא ‘z téhož království’ (Dan 7, 24).

Často je prolepse při vazbě s הַי (viz § 133, 2, c).

3. I pro aramejštinu platí, že suffixů nelze užítí ve funkci zvrátné. K vyjádření vztahu zvrátného (reflexivního) je nutno užítí opisu pomocí substantiva: לָא הִשְׁפִּילַת לְבַבְךָ ‘neponížil jsi se(be)’ (doslova: ‘své srdce’ Dan 5, 22).

§ 131. Zájmena ukazovací.

1. Pro bližší poukázání

‘tento’ sg. m. הַנָּה *dʰnā*, ‘tato’ sg. f. הַנָּה *dā*; ‘tito’ pl. pro oba rody: אֵלְלָא *ʿellā* (= hebr.), (Jer 10, 11, Ezer 5, 15) *kʰtīb*; אֵל *ʿēl* (Ezer 5, 15) *qʰrē*; אֵלְלֵן *ʿillēn* (v Dan). [Odpovídá hebrejskému הַזֶּה, הַזֵּה].

2. Má funkci substantivní i adjektivní:

הַנָּה הִנֵּה ‘toto je sen’; (Dan 2, 36; 4, 15); קַרְנָא־דָּנָה ‘tento roh’ (Dan 7, 8); בְּאַתֵּר הַנָּה ‘potom’ (Dan 7, 6, 7).

3. Pro vzdálenější poukázání:

Sg. m. הַךְ *dēk*, f. הַךְ *dāk* (Ezer) } ‘onen’, ‘ona’
pro oba rody הַכְּךְ *dikkēn* (Dan)

Pl. אֵלְלֵךְ *ʿillēk* ‘oni’.

[Jinak než v hebrejštině; srovnej však arabské *dāka* = ‘onen’.]

Užívá se ho jen adjektivně: קַרְיָתָא דְּךָ ‘ono město’ (Ezer 4, 13).

§ 132. Zájmena tázací.

1. Substantivní pro osoby מן *man* 'kdo?'
[Rozdílné od hebrejského, ale srovn. arab. *man*.]
2. Pro věci מה *mā* 'co?'.
[Stejně jako v hebrejštině a arabštině *mā*].

§ 133. Zájmeno vztažné.

1. Aramejšтина má jediné všeobecné vztažné zájmeno די *dī* pro všechny rody a čísla [Srov. arab. (*alla*)*dī*].
2. Užívá se ho:
 - a) samostatně: הַיְכָלָא דִּי בִירוּשָׁלַם 'chrám (jenž je) v Jerusalemě' (Ezr 5, 14), אֵילָנָא דִּי חַוִּית 'strom, který jsi viděl' (Dan 4, 17);
 - b) ve spojení s jiným zájmenem: מִן־דִּי־לֵא יִפֹּל 'kdo nepadne' (Dan 3, 6) (srovn. též § 134, 2);
 - c) k vyjádření vztahu přivlastňovacího původně jen k jménu určenému: מֵאֲנִיָּא דִּי־בֵית־אֱלֹהָא 'nádoby domu božího' (Ezr 5, 14), pak i k neurčenému: נְהַר דִּי־נְוּר 'ohnivá řeka' (Dan 7, 10). Často je tento vztah předjat suffixem: שְׁמֵה דִּי־אֱלֹהָא 'jméno jeho (totiž) Boha' = 'jméno boží' (Dan 2, 20). Tato vazba významem odpovídá vazbě statu konstruktů s genitivem (viz § 142, 3);
 - d) jako spojky v různých funkcích (viz § 185).

§ 134. Zájmena neurčitá.

1. Není pro ně zvláštních tvarů.
2. 3. K se všeobecnování se používá též zájmena tázacího: וּמָה חֲשָׁתְךָ 'a kterékoli potřeby' (Ezr 6, 9), וּמָה דִּי... יִיטַב 'a cokoliv... bude (se zdát) dobré' (Ezr 7, 18). Viz též § 133, 2 b.

4. 'Jeden-druhý', 'navzájem' se vyjadřuje jako v hebrejštině opakováním zájmena ukazovacího: דְּבָקִין דְּנָה עִם-דְּנָה 'spojené jeden s druhým, navzájem' (Dan 2, 43).

5. 'Každý', 'všechnen' כָּל *kol*, před maqqeḇem כָּל- *kāl-* (vlastně substantivum 'celost', arab. *kull(un)*).

Vazby jako v hebrejštině:

a) před neurčeným sing.: 'každý', כָּל-אִנָּשׁ 'každý člověk' (Dan 3, 10);

b) před určeným sing.: 'celý', כָּל-אַרְעָא 'celá země' (Dan 2, 35 a 39);

c) před určeným kolektivem: 'veškerý', כָּל-בְּשָׂרָא 'veškeré tělo'; (Dan 4, 9);

d) před plurálem: 'všichni', לְכָל חַכְמֵי בָבֶל 'všechny mudrce babylonské' (Dan 3, 12).

V aramejštině je kromě toho tvar כֹּלְאָ *köllā* 'vše', 'všichni'. מְזוֹן לְכֹלְאָ-בְּהָ 'jídlo pro všechny (bylo) na něm' (Dan 4, 9, 18).

§ 135. Člen.

1. V aramejštině byl člen původně asi též *-hā* jako v hebrejštině, ale protože se klade za příslušné jméno, podlehl jistým změnám. Stav jména se členem se nazývá status *determinatus* nebo *emphaticus*.

2. U singulárů a plurálů na *-ā* je člen v tvaru *-ā*. Je na něm přízvuk, který působí na určované slovo. M. sg. אֱלֹהֵי 'lāh, 'bůh', se členem אֱלֹהֵי 'lāhā 'Bůh'; f. sg. חַכְמָה, status constructus חַכְמַת, status emphaticus *hākmat-ā > חַכְמַתָּא 'moudrost'; plur. אֶצְבָּעֵין, st. constr. אֶצְבָּעֵתָא, st. emph. אֶצְבָּעֵתָא 'prsty'.

3. a) u plurálů na *-īn* a duálů se člen **-hā* připojuje k příznaku *-aj-* a dá s ním *-ajjā* יוּמֵיךְ: יָא, st. const.

יָמֵי < *-aj, st. emph. יָמֵי 'dny'; duál מִנְיָא 'váhy'
(Dan 5, 27) (ale Leningradský rukopis má: מִנְיָא).

b) u slov odvozených příponou י -āj je v plurálu
st. emph. na -ājē (q^orē -ā'ē): כְּשָׂדִיָּא : כְּשָׂדִיָּי, q^orē
כְּשָׂדִיָּא 'Chaldejci'.

4. Pro tvoření statu emphatiku feminin v singuláru a všech
duálů a plurálů máme tedy praktické pravidlo, že se při-
pojí k jménu ve statu konstruktu. (Bauer a Leander mají
za to, že skutečně stat. emph. vznikl připojením členu ke
statu konstruktu, s. 85).

Nomina

§ 136. Kořen.

1. I v aramejštině je základní význam slova spjat s koře-
nem, jenž je v naprosté většině tvořen třemi konso-
nanty. Pro malý rozsah biblicko-aramejských textů je
i počet dokladů menší:

מֶלֶךְ *mælx* 'král'

מַלְכַּתָּא *malk^otā* (doložen jen st. emph.) 'královna',

מַלְכוּתָא *malkū* 'království', 'vláda'.

2. Jednoradikální jsou jen částice (בְּ, כִּי, לְ, וְ) a zájmena
(הֵיא, הֵי, מֵה), jednoradikální nomen není doloženo žádné,
neboť slovo pro 'ústa' [v hebr. פֶּה] bylo rozšířeno o druhý
radikál *m* (asi zbytek označení neurčitosti t. zv. mimací):
פֶּה (se suff. פִּמָּה).

3. K dvojradikálním patří na př. slova:

אָב 'otec', אָח 'bratr', יָד 'ruka', שָׁנָה 'rok', בֵּר 'syn',
שֵׁם 'jméno', אֵץ [hebr. עֵץ] 'dřevo', 'strom', תְּרֵי (st.
constr.) 'dva', נְשִׂיָּי 'ženy', מֵאָה 'sto'.

4. Čtyřkonsonantní jsou na př.: חֲרָטָם 'kouzelník',
צִנְאָר 'krk'.

2. Maskulinum nemá zvláštní koncovky, častá jsou i feminina bez koncovky: אֶבֶן 'kámen', אֶרֶץ 'země', עֵינַי 'oko', patrně též עֵז 'koza'.

3. Feminina se většinou tvoří příponami:

a) *-t* jen v *-īt* a *-ūt*, kde mizí ve statu absolutu: st. abs.

אֶחָרַי, st. constr. אֶחָרַיִת 'konec', st. abs. מַלְכֵי, st. constr. מַלְכוּת, st. emph. מַלְכוּתָא 'království'.

b) *-at*, z něhož asi jako v arabštině v pause vzniklo *-ah*, jež pravděpodobně jako v hebr. proniklo i do kontextových tvarů a dalo *-ā*, אָ . (Místo tohoto אָ v aramejštině je často psáno אַ .) V ostatních tvarech se *-at* udrželo: st. abs. הַיּוֹהָ (nebo הַיּוֹהָא), st. constr. הַיּוֹהָת, st. emph. הַיּוֹהָתָא 'zvíře'.

c) *-ī* jen ve fem. אֶחָרַי 'jiná' k masc. אֶחָרַי 'jiný'.

4. Jako obojrodá se jeví v biblické aramejštině נֹהַר 'oheň' (masc. Dan 7, 9; fem. Dan 3: 6, 11 a j.), צִפּוֹר 'pták' (masc. Dan 4, 9 k^otīb; fem. Dan 4, 9 q^orē; 4, 18).

Pozn. I. Masc. s žen. koncovkou: פְּחָה 'místodržící', פְּחָתָא 'druh'.

Pozn. II. Kolektiva bývají fem., na př. גַּלְיָא 'vystěhovalectvo'. Abstrakta bývají též fem., na př. רִבּוּי 'velikost'.

§ 139. Číslo.

Aramejšтина má tři čísla: singulár, duál, plurál. V tom i v jejich užívání se shoduje s hebrejštinou.

(A) 1. Duál značí předměty párové: má koncovku v st. abs. *-ájin* קַרְנַיִן 'rohy'; v st. constr. *-ē* (< **-aj*) *קַרְנַיִי; v st. emph. *-ajjā* (< **aj* + člen **hā*) קַרְנַיִיאָ. [Srovn. arab. *-ajni* konc. du. pro nepřímé pády, *-aj* pro st. constr. du.]

2. Ve femininu se tyto koncovky připojují k tvaru na *-at*: מִאתַיִן 'dvě stě' (od מֵאָה < **mi'at-*).

[§ 139] 3. Příklady: יָדַיְךָ 'ruce', שִׁנָּיִךְ 'zuby' po př. 'kly' (ve dvou řadách) Dan 7, 7, עֵינַי (st. constr.) 'oči', מֵאֲזַנָּיָא (st. emph.) 'váhy', t. j. dvě misky vah (patří k „dualia tantum“).

4. Duál tvoří jen jména podstatná. Příslušná adjektiva (a též zájmena a slovesa) jsou v plurálu: שִׁנָּיִךְ רַבְרָבָן 'velké zuby (kly)' Dan 7, 7.

5. Duál za plurál: כַּרְנַיִם עֶשְׂרִים 'deset rohů', Dan 7, 7.

6. Duálová koncovka je i u číslovky 'dva'; masc. doloženo jen v st. constr. תְּרֵי, fem. st. abs. תְּרֵיתַיִן (< *-ajn).

(B) Plurál.

7. a) Starší způsob tvoření plurálu opakováním je u adjektiva רַב 'velký', avšak u takto vytvořeného plurálu jsou ještě normální plurálové koncovky: masc. רַבְרָבִים 'velcí', fem.: רַבְרָבָן, emph. רַבְרָבָתָא 'velké'. (Srovn. též odvozené subst. רַבְרָבַנִּים 'velmoži').

8. b) Všeobecně má plurál tyto koncovky:

α1) maskulinum ve st. abs. -īn, יָן -:

מַלְכִים 'králové', חֲכָמִים 'moudří'.

[Srovn. arabské -īna, konc. plur. masc. pro nepřímé pády.]

(Pozn. V textu nalezneme i hebraismy na -īm: מַלְכִים 'králové', Ezr 4, 13; אֲלָפִים jako ketīb, opráveno však v qerē אֲלָפִין, 'tisíce', Dan 7, 10.)

α2) maskulinum ve st. constr. -ē, י - (< *-aj, jako v duálu): יָמֵי 'dny', חֲכָמֵי 'mudrci'.

α3) maskulinum ve st. emph.: -ajjā, אֵינָא (< *-aj + člen *hā): יָמֵינָא 'dny'.

β1) femininum ve statu absol. -ān, אָן, (místo *-āt, n analogicky podle masc. -īn): אֲצַבְעֵן 'prsty',

[§ 139] β2) ve st. constr. (původní) -*āt*, תָּ : אֲצַבְעָתָא.

β3) ve st. emph. -*ātā*, תָּא : אֲצַבְעָתָא.

9. Některá maskulina mají v plurálu koncovku (ženskou) -*ān*: שֵׁם 'jméno', pl. שְׁמֹתָא (constr.); פֶּרֶסָא 'trůn', pl. פְּרִסָּא; אֶרֶב 'lev', pl. eṃphat. אֶרְבֹּתָא; *אָב 'otec', pl. se suff. אֲבֹתָי.
10. Některá feminina mají v plur. koncovku (mužskou) -*īn*: מִלָּה 'slovo', pl. מִלִּין; רוּחַ 'duch', רוּחִין [v hebr. רוּחוֹת]; שָׁנָה 'rok', pl. שְׁנַין; נְשִׂין 'ženy' (sing. nedoložen).
11. Zvláštní je slovo אַנְשֵׁי. Původně kolektivum 'lidé', 'lidstvo' (slovensky 'svet'), (na př. Dan 4, 22), z něhož může být jedinec vytčen pomocí statu konstruktiva slova 'syn': sg. בֶּר אַנְשֵׁי (důležité místo Dan 7, 13), pl. בְּנֵי אַנְשֵׁי (Dan 2, 38; 5, 21). Ale i samo אַנְשֵׁי někde značí jednotlivého člověka (Dan 2, 10; 3, 10; 5, 7; 6, 8, 13 (!)).
12. Plurál s koncovkou masc. i fem. má slovo יוֹם 'den', a to bez patrného rozdílu významu: častěji יוֹמִין (na př. Dan 7, 9), jen 2 × st. constr. יוֹמַת Ezr 4, 15, 19. (O duálu viz § 139(A).)
13. Plurál od אֱלֹהִים je אֱלֹהִין; značí v aramejštině [na rozdíl od hebr. אֱלֹהִים = 'božstvo', 'Bůh'] vždy více bohů; je to plurál skutečný, numerický. (Též Dan 5, 11: 'moudrost bohů' = 'božská' a p.).
14. Některá jména jsou pluralia tantum: רִחְמִין 'slitování' (pův. 'vnitřnosti', srovn. řec. σπλάγχνα *splanchna*, pův. 'střeva'). Srov. též חֲטִין 'pšenice' jako zrní [na rozdíl od hebr. חֲטָה — 'obilí na poli'].
15. Kolektiva jsou na př.: אֵע 'dříví'; עוּף 'ptactvo'; *עֲפִין 'listí'; בְּשֵׂר 'maso', pak: 'živočišstvo', 'lidstvo'.

§ 140. Status.

V aramejštině může být nomen v trojím stavu (statu):

1. Status absolutus (jako v hebr., viz § 42, 2, 3). Značí jméno položené samostatně.
2. Status constructus (jako v hebr., viz § 42, 2, 3). Před genitivem s oslabeným přízvukem.
3. Status emphaticus (determinatus) s postponovaným členem $-ā$ ($< *-hā$) (člen připojen za slovem). [V hebrejštině mu odpovídá nomen determinované členem, srov. § 142, 2, 1].

§ 141. Vyjádření pádů.

1. Zbytky původních pádových koncovek jsou v aram. řídké:
2. Nominativní $-u$ v suffigovaných tvarech jména *אב 'otec': אבוק 'tvůj otec', אבוקהי 'jeho otec'.
3. Akusativní $-a$ zůstalo jako nepřízvučná směrová přípona některých adverbii ארעה 'dole', עלא 'nahore', תמה 'tam'; a též snad v כלא 'vše'. (Viz § 134, 6e).
4. Žádné genitivní $-i$ se v biblické aramejštině nezachovalo.
5. Aramejšтина nemá zvláštního vokativu, ve zvolání se užívá substantiva ve statu emphatiku: מלכא 'králi!'; עממיא 'národy' atd. ..., (Dan 3, 4).
6. a) Původní genitiv je zřetelný jako druhý člen ve vazbě statu konstruktu (viz dále § 142, 3).
b) Tento vztah je vyjadřován i opisy s ל, viz dále § 133, 2c; § 142 e.
7. a) Akusativ jako pád přímého předmětu: ובנין ביתא 'a stavějí dům' (Ezr 5, 11); לא השפלת לבבך 'nepo-

§ 140. Status.

V aramejštině může být nomen v trojím stavu (statu):

1. Status absolutus (jako v hebr., viz § 42, 2, 3). Značí jméno položené samostatně.
2. Status constructus (jako v hebr., viz § 42, 2, 3). Před genitivem s oslabeným přízvukem.
3. Status emphaticus (determinatus) s postponovaným členem $-ā$ ($< *hā$) (člen připojen za slovem). [V hebrejštině mu odpovídá nomen determinované členem, srov. § 142, 2, 1].

§ 141. Vyjádření pádů.

1. Zbytky původních pádových koncovek jsou v aram. řídké:
2. Nominativní $-u$ v suffigovaných tvarech jména *אב 'otec':
אבך 'tvůj otec', אביו 'jeho otec'.
3. Akusativní $-a$ zůstalo jako nepřízvučná směrová přípona některých adverbii ארעה 'dole', עלא 'nahore', תמה 'tam'; a též snad v כלא 'vše'. (Viz § 134, 6e).
4. Žádné genitivní $-i$ se v biblické aramejštině nezachovalo.
5. Aramejšтина nemá zvláštního vokativu, ve zvolání se užívá substantiva ve statu emphatiku: מלכא 'králi!'; עממיא 'národy' atd. ..., (Dan 3, 4).
6. a) Původní genitiv je zřetelný jako druhý člen ve vazbě statu konstruktu (viz dále § 142, 3).
b) Tento vztah je vyjadřován i opisy s ל, viz dále § 133, 2c; § 142 e.
7. a) Akusativ jako pád přímého předmětu: ובנין ביתא 'a stavějí dům' (Ezr 5, 11); לא השפלת לבבך 'nepo-

nížil jsi své srdce' (zvratně: 'sebe', viz § 130, 4) (Dan 5, 22); též dvojí předmět: פִּתְגָמָא הַתִּיבּוֹנָא 'odvětili nám (vyjádřeno suffixem) odpověď' (Ezr 5, 11).

b) Přímý předmět bývá též (většinou u osob) uvozován předložkou לְ: הֵנֵעַל לְדַנְיָאֵל 'vyvedl Daniele' Dan 2, 25; וְלָמְאֵנִיא... הֵיִתְיוּ 'a přinesli nádoby' Dan 5, 23; שְׂאַלְנָא לְהֵם 'dotázali jsme se jich' Ezr 5, 10.

(Pozn. Táž předložka לְ vyjadřuje i vztah dativní:

לְחַכְיִמִּין... יְהֵב 'dává moudrým' Dan 2, 21;

וְכֵן אִמְרִין לְהֵם 'a takto k nim promluví' Ezr 5, 3).

§ 142. Determinace (určení).

1. Vlastní jména označují určitou osobu či věc, a jsou tedy sama o sobě determinována: דַּנְיָאֵל, בָּבֶל, přívlastek k nim musí být též determinován: בָּבֶל רַבְתָּא 'veliký Babylon' Dan 4, 27.
2. Determinace se provádí připojením členu, čímž vznikne status emphaticus (determinatus). [Na rozdíl od pozdější aramejštiny a syrštiny je v biblické aramejštině tento stav výrazem jména určeného.]

Této determinace se užívá [jako v hebrejštině a v arabštině], aby se některý pojem označil jako známý

a) je-li vytčen ukazovacím zájmenem: צִלְמָא דְכֵן 'ona socha' (Dan 2, 31);

b) byl-li dříve zmíněn: הַלְמָא '(určitý) sen', neboť byla o něm řeč dříve (Dan 4, 3): הַלְמָא (bez determinace) (Dan 4, 2);

c) je-li všeobecně znám: α) jako jedinečný: אֶרְעָא 'země', אֱלֹהָא 'Bůh'; β) za jedinečný považovaný: מַלְכָא 'král' par excellence, totiž perský; γ) ze souvislosti: שְׂמִשִּׁי סַפְרָא 'Š. písař' (Ezr 4, 8);

- [§ 142] d) značí-li druh: חַיִּוּתָא 'zvěř';
- e) známá jména látek a abstrakta: זָהָב 'zlato' (Dan 2, 35), חִכְמָתָא 'moudrost' (Dan 2, 20, 21).
3. a) Determinace následujícím genitivem oslabí logicky i přízvukem determinované jméno, jež se dostane do statu konstrukt. Viz § 140, 2.
- b) Vazba tato je v aramejštině poněkud těsnější než v hebrejštině, takže může být i přirovnána k složeninám (některých) jazyků indoevropských: עִבְרֵי-נְהָרָה Ezr 4, 10 a j. 'Záříčí'; לִבְב־אָנָשׁ Dan 7, 4 'lidské srdce', něm. 'Menschenherz'. V češtině se vyjádří tudíž spíše adjektivem než genitivem substantiva.
- c) Determinace je jen u druhého (posledního) člena, a ta determinuje celý výraz: בֵּית מַלְכָּא '(určitý) dům králův'; חֲכִימֵי בָבֶל Dan 2, 12 '(jistí) mudrci babylonští'; שְׂאֵר חֲשֵׁהוֹת בֵּית אֱלֹהֶיךָ Ezr 7, 20 'ostatek potřeby domu Boha tvého'.
- d) Záleží-li na tom, aby první člen byl determinován, determinuje se druhý, i když na jeho determinaci nezáleží: עֵתִיךָ יוֹמֵיָא Dan 7, 22 '(ten) Starý dnů (dny)'; bez determinace: עֵתִיךָ יוֹמֵיָא Dan 7, 9 'Starý dnů'.
- e) (Má-li být první člen neurčený, je nutno použít jiných vazeb, s לְ [jako v hebrejštině a arabštině] nebo s דִּי: מֶלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל Ezr 5, 11 '(nějaký) král izraelský'.)
- f) Vazba statu konstrukt jmen בַּעַל 'pán' a בֶּר 'syn' slouží k vyjádření určité souvislosti s výrazem genitivním (při čemž uvedená jména sklesnou na formální slovice): בַּעַל-טַעַם Ezr 4, 8 a j. 'kancléř' (vl. 'pán dekretu'); בְּנֵי-גְלוּתָא Ezr 6, 16, Dan 2, 25 a j. 'vyhnanci, exulanti' (vl. 'synové vyhnanství, exilu').

g) Vazba statu konstruktu vyjadřuje na př. vztahy lát-
kové (עֲלָם דְּהַבָּא 'zlatá socha'), vysvětlovací
(עֵתִיק יוֹמִין 'kraj babylonský'), vlastnosti (עֵתִיק יוֹמִין)
'Starý dny, co do dnů', Dan 7, 9; pod. 7, 22).

4. Determinace suffixem je vlastně zvláštní případ de-
terminace genitivní, při níž genitiv osobního zájmena je
přivěšen k jménu, takže s ním tvoří celek považovaný za
jedno slovo. (Připojování suffixů viz § 128, 3—7).

§ 143. Deklinace.

1. Ve vzorech se uvádějí kromě tří statů též příklady tvarů
suffigovaných s lehkými suffixy (pro všechny osoby sin-
guláru a 1. os. plurálu; jako příklad se uvádí 1. sg.) a s těž-
kým suffixy (pro 2. a 3. os. plurálu; jako příklad 2. pl. m.).
Protože biblické aramejské texty jsou nerozsáhlé, mnohé
tvary se nedají doložit, a vzory jsou neúplné.

2. Koncovky nominální jsou:

Status	pro masc. (a fem. bez koncovky)			pro fem. s koncovkou		
	Sg.	du.	pl.	Sg.	du.	pl.
abs.	—	-ájin	-ín	-ā́ (-ī́, -á́)	-tájin	-ā́n
constr.	—	-è	-è	-at̄ (-it̄, -ut̄)	nedoložen	-āt̄
emph.	-ā́	-ajjā́	-ajjā́	-etā́ n. -tā́, (-itā́, -utā́)	nedoložen	-ātā́

3. Při deklinaci některé samohlásky podléhají zákonitým
změnám. Nemění se však samohlásky:

a) původem dlouhé (יִם, שֶׁק)

b) zůstávající v slabice stále zavřené (רַב, חַבִּים)

a) k nimž náleží i slabiky, které byly zavřené a vlivem
„zavírající“ laryngály se „pootevřely“ vsunutím ḥa-
ṭeḇu (אֲחֵרִי < *aḥrī),

β) a slabiky, které se staly otevřenými po zjednodušení zdvojené laryngály (מְרַעַע < *m^{ra}a^c; בְּרַ < *barr, st. emph. בְּרַא)

c) š^awā, je-li dosti daleko od přízvuku (מְרִינָה, קְצָת).

§ 144. Nominální třídy.

A. Maskulina (a feminina bez koncovky).

Druh	proměnné vokály	koncový konsonant	Třída
nesegolátní	žádný	stále jednoduchý	I.
nesegolátní	1 (v ultimě)	stále jednoduchý	II.
nesegolátní	2	stále jednoduchý	III.
nesegolátní	(nanejvýš jeden)	zdvojený před koncovkami	IV.
segolátní	různé	jednoduchý (původně dva konsonanty na konci slova)	V.
nesegolátní		původně j, w, ' (z toho > -ē)	VI.

B. Feminina s koncovkou.

Odvozená od maskul. třídy

I.—V.	se silným posledním radikálem	koncovka -ā (< -at)	VII.
VI.	se slabým posledním radikálem	koncovka -āt, ī, -ā	VIII.

Třída I. (Vokály neproměnné, konc. konsonant stále jednoduchý.

Vzor: יום 'den' (רוּחַ fem. 'duch', אֱלֹהִים 'bůh', שָׂנִי 'velký'; כַּלְדַּי 'chaldejský')

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	יום	יום	יוֹמָא	יוֹמִי	יוֹמִכּוֹן
Pl.	יוֹמִין	יוֹמֵי	יוֹמֵיָא	יוֹמֵי	יוֹמֵיכּוֹן

[§ 144] Slova s koncovou laryngálou po dlouhém vokálu s výjimkou \bar{a} mají v bezkoncovkových tvarech paṭaḥ furtivum: רִוּחַ, a místo š^owa mobile u laryngály ḥaṭeṭē paṭaḥ: אֱלֹהֵי־כּוֹן. Podobně nomina III' mají též ḥaṭeṭē paṭaḥ (שְׁגִי־אֶכּוֹן), ale koncové ' se eliduje: שְׁגִיָּא *šaggī*.

Slova na $-\bar{a}j$ (většinou odvozená) píší přechodový konsonant (Gleitlaut) buď pomocí א nebo pomocí י.

Sg. abs. בְּשִׁדְיָי, emph. בְּשִׁדְיָא nebo בְּשִׁדְיָהּ.

Pl. abs. בְּשִׁדְיָיִן nebo בְּשִׁדְיָאִין, emph. בְּשִׁדְיָאִי nebo בְּשִׁדְיָאִי.

Třída II. (Vokál poslední slabiky proměnný, koncový konsonant stále jednoduchý).

Vzor: עֲלָם 'věk, věčnost' (יָד fem. 'ruka', קָאִים 'stojící').

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	עֲלָם	עֲלָם	עֲלָמָא	עֲלָמִי	עֲלָמְכוּן*
Pl.	עֲלָמִין	עֲלָמִי	עֲלָמִיא	עֲלָמִי	עֲלָמִיכוּן

Slovo יָד má sg. s těž. suff. יָדְכוּן, du. abs. יָדִין.

Podle II. tř. se deklinují participia qalu (קָטַל nebo קָטְלִי 'zabíjející'). Participia qalu sloves II *w/j* mají na švu א, ale י se drží ve výslovnosti před š^owā: sg. abs. קָאִים, pl. abs. k^otīb קָאִמִין, q^orē קָאִמִין. Podobně i pl. constr.

Třída III. (Dva vokály proměnné, konc. konsonant stále jednoduchý).

Zde je velmi názorně patrné, že v aramejštině redukce vokálů pokročila dále než v hebrejštině. Vokál poslední slabiky se udržel jen ve st. abs. a st. constr. singuláru, které jsou tvarově shodné, na př. בְּשִׁר 'maso' [odpovídají hebr. st. constr. בְּשִׁר, zatím co hebr. st. abs. je בֶּשֶׁר]. V ostatních tvarech se druhý vokál eliduje, první zůstává plný; a často

[§ 144] v zavřené slabice přechází v *i*: *bašrā > בְּשָׂרָא (st. emph.).
 Vzory: זְמַן 'čas', דָּהָב 'zlato'; participia הִתְּפַעֵל מִתְּיָהָב
 'daný', מִתְּעַבֵּד 'udělaný'.

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	זְמַן	זְמַן	זְמַנָּא	*זְמַנִּי	*זְמַנְכוּן
Pl.	זְמַנִּין	זְמַנֵּי	זְמַנֵּיא	*זְמַנֵּי	*זְמַנֵּיכוּן

U laryngály místo š^{wā} mobile je ḥatep pataḥ: דְּהָבָא,
 מִתְּעַבֵּד, מִתְּיָהָבִין.

Třída IV. (Koncový konsonant před koncovkou zdvojen).

Na konci slova, t. j. ve st. abs. a const. singuláru je konso-
 nant jednoduchý רַב (< *rabb) 'velký', פִּם 'ústa'. Před
 koncovkou je zdvojený a) původně רַבָּא rabbā (emph.);
 b) pro udržení plného vokálu פִּמָּה (se suff.). Původní *u* se
 drží před zdvojeným konsonantem: גַּבָּא (st. emph.) 'jáma',
 před jednoduchým ve st. abs. a constr. sing. přechází často
 v *o*: גַּב.

רַב 'veliký' (plurál viz § 139 B, a) פִּם 'ústa' (viz § 136, 2),
 חַרְטָם 'kouzelník', שִׁנַּיִן (du.) 'zuby'; חַי (sg.) 'živý', חַיִּין
 (pl.) 'živí', 'život'.

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	חַרְטָם	חַרְטָם	חַרְטָמָא	חַרְטָמִי	*חַרְטָמְכוּן
Pl.	חַרְטָמִין	חַרְטָמֵי	חַרְטָמֵיא	חַרְטָמֵי	*חַרְטָמֵיכוּן

Třída V. Segolata.

1. Nomina, která se stala po odpadnutí pádových koncovek
 jednoslabičnými (*malku > *malk), byla vsunutím po-
 mocného vokálu mezi koncové souhlásky opět rozšířena
 na dvojslabičná, při čemž přízvuk buď zůstal na původ-
 ním kmenovém vokálu předposlední slabiky מֶלֶךְ málæḵ
 'král', nebo se přesunul na vložený vokál slabiky poslední,

[§ 144] a původní vokál předposlední slabiky se redukoval צֶלֶם *š^əlem* ‘socha’, כֶּסֶף *k^əsaḇ* ‘stříbro’. V tvarech s koncovkami zůstal plný vokál, při čemž *a* někdy přešlo v *i*: דָּבָה (*< *dabh*) ‘oběť’, pl. דְּבָהִין. Plurál se tvoří z dvojslabičných základů typu *qatal*, takže se shoduje s plurály třídy III. Je-li třetí radikál *b, g, d, k, p, t*, je v plurále spirantisován: מַלְכִין *malkīn* (*< *malakīn*).
 Typy *qatl* a *qill* do značné míry splývají.

Příklady: a) typ *qatl*: viz výše, též: אֶבֶן, אֲבָנִים (fem.) ‘kámen’.

b) typ *qill*: הָלֵם ‘sen’, הֶלְמָא (*æ < i*, působením laryngály); סֵפֶר ‘kniha’, pl. סְפָרִין.

c) typ *qull*: קִשְׁט ‘pravda’, נְגִהָא ‘světlo’, כֶּתֶל ‘zed’, pl. כְּתִלִּים.

	abs.	constr.	emph.	sl. suff.	s těž. suff.
Sg.	מֶלֶךְ	מֶלֶךְ	מֶלֶכָּא	מֶלְכִי	מֶלְכִּיכּוֹן
Pl.	מַלְכִין	מַלְכֵי	מַלְכֵּיא	מַלְכֵי	מַלְכֵיכּוֹן

2. U kmenů II *j* (vesměs typu *qatl*) se *-aj-* udržuje (v st. abs. sing. se za ně vkládá *i*): עֵינַי ‘ájin ‘oko’; jen v constr. sg. a někdy před leh. suffixy se monofthongisuje v *ē*:

Sg. בַּיִת ‘dům’, constr. בֵּית, emph. בֵּיתָא, se suff. בֵּיתִי (viz § 113, pozn. I.)

Pl. עֵינַי; constr. עֵינַי (du); se suff. עֵינַי.

3. Od kmenů III *j*: עֲפִיָּה ‘áḇjeh ‘jeho listí’; III *w*: חִזְוִיא emph. ‘vidění’.

Třída VI. Jména na *-ē* (s pův. konc. radikálem *w, j, ’*).

Původní koncový konsonant se neudržel ve tvarech bez koncovky (st. abs. a constr. singuláru), jako mater lectionis se píše ה (původně u kmenů na *w* a *j*) nebo נ (původně

[§ 144] u kmenů na ³). Před koncovkami singuláru a mužského plurálu je souhláskové *j*, před koncovkami plurálu ženského typu souhláskové *w*.

בְּנֵיהַ st. abs. a constr. 'stavějící', partic. qalu slovesa III infirmae; pl. abs. בְּנֵי.

מְצִבָּה 'chtění', st. emph. מְצִבֵּיהַ, se suff. מְצִבֵּי.

כְּרִסָּה st. abs. a constr. 'trůn', se suff. כְּרִסֵּיהַ, plur. abs. כְּרִסֵּי, emph. כְּרִסוֹתָהַ.

Třída VII. Feminina na $-\bar{a}$ (s posledním radikálem silným).

1. Femininní koncovky viz § 143, 2.

Vzory הַיָּוֵה 'zvíře' s vokály neproměnnými, אֲגָרָה (správněji אֲגָרָה) 'dopis' s proměnným vokálem.

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	הַיָּוֵה	הַיֹּת	הַיֹּתָה	הַיֹּתִי	—
	אֲגָרָה	אֲגָרָת	אֲגָרָתָה	אֲגָרָתִי	—
Pl.	הַיָּוִי	הַיֹּת	הַיֹּתָה	הַיֹּתִי	הַיֹּתְכוֹן
	אֲגָרָן	אֲגָרָת	אֲגָרָתָה	אֲגָרָתִי	אֲגָרָתְכוֹן

2. Nomina typu מְדִינָה 'kraj, provincie', mají ve st. emph. מְדִינָתָה, což je asi forma smíšená (§ 15, 4): *m³dīn²tā* nebo *m³dīn¹tā*.

3. Suffixy připojované k plurálu feminin jsou tytéž jako suffixy při singulárech; že patří k plurálu, je dostatečně vyznačeno koncovkou $-\bar{a}t-$. [V hebrejštině je před suffixy ještě příznak plurálu $-aj-$]. Viz § 128, 7.

4. U feminin odvozených od maskulin segolátních je třetí radikál explosivní: מְלִכָּה 'královna', st. constr., מְלִכָּת, emph. מְלִכָּתָה. Vokály jsou neproměnné.

Třída VIII. Feminina na $-\bar{a}t$, $-\bar{i}$, $-\bar{u}$ (s posledním radikálem slabým).

1. U feminin typu *-at* se slabým posledním radikálem se *w* (nebo *j*) mezi vokály vysunulo a vokály se stáhly: původní *qašawat* > *qašāt* > קֶצֶת st. abs. a cs. V plurálu se drží *w* souhláskové: *פְּנֵת 'druh' masc., suffigované tvary plur. פְּנֵתָהוּן, פְּנֵתָהּ.

2. U feminin na *-ī* a *-ū* původní *-t* v st. abs. sg. vypadlo, udrželo se však v st. constr. a před suffixy. V plurálu slov na *-ū* je konsonantní *w*.

אַחֲרֵי 'konec', מַלְכוּתוֹ 'království'.

	abs.	constr.	emph.	s leh. suff.	s těž. suff.
Sg.	אַחֲרֵי	אַחֲרֵית	אַחֲרֵיתָא	אַחֲרֵיתִי	—
	מַלְכוּתוֹ	מַלְכוּת	מַלְכוּתָא	מַלְכוּתִי	—
Pl.	—	מַלְכוּת	מַלְכוּתָא	—	—

§ 145. Nomina tvořená zvláštním způsobem (mimo třídy)

*אָב 'otec'; sg. se suff. אָבִי, אָבוּךָ, אָבוֹהֵי (viz § 128, 3).
Plur. rozšířen o *h*: se suff. אָבֹהֵי, אָבֹהֵיךָ.

*אָח 'bratr'; pl. se suff: Ezer 7, 18 אָחִיךָ k^otīb, אָחִיךָ q^orē (dissimilace: *a* > *æ* před laryngálou s *ā*).

בֶּרֶךְ (constr.) 'syn'; se suff. בְּרִיךָ; plur. constr. בְּרֵיךָ, se suff. בְּרֵיךָ, בְּרֵיךָ.

מֶרֶץ (constr.) 'pán'.

*בַּיִת 'dům'; constr. בַּיִת, emph. בַּיִתָא (viz § 113, pozn. I.); plur. se suff. בַּיִתֵּיךָ bātēkōn s explozivním jednoduchým *t*, תָּ má dāgēš lene. Viz § 123, 2.

רֹאשׁ (constr.) 'hlava'; se suff. viz § 128, 3. Pl. רֹאשֵׁיךָ, se suff. רֹאשֵׁיךָ Ezer 5, 10 (hebraismus).

שֵׁם (constr.) 'jméno', se suff. viz § 128, 3. Plurál je rozšířen o *h* (jako u אָב): constr. שְׁמֵיךָ, se suff. שְׁמֵיךָ.

§ 146. Přídavná jména.

1. Koncovky singulární i plurální stejné jako u substantiv.
2. Přivlastkové adjektivum stojí vždy za substantivem, a shoduje se s ním v rodu, čísle a determinaci.

§ 147. Vyjádření stupňů přídavných jmen

- a) pomoci předložky מִן 'z' za komparativ: חֲזוּתָהּ רַב מִן חֲבֵרָתָהּ Dan 7, 20 'vzezření její (bylo) větší než jejích družek';
- b) genitivní vazbou za superlativ: שִׁפְלֵ אַנְשֵׁים Dan 4, 14 'nejnižší z lidí', 'docela nízký'.

Číslovky

§ 148. Číslovky základní.

1. Od 1—10 jsou doloženy tvary:

	pro rod mužský		pro rod ženský	
	st. abs.	st. constr.	st. abs.	(st. constr. nedoložen)
1	אֶחָד	—	אֶחָדָה	
2	—	(אֶחָדִים)	אֶחָדִים	
3	שְׁלֹשָׁה, שְׁלֹשָׁתָא	—	שְׁלֹשָׁה	
4	אַרְבָּעָה	—	אַרְבָּעָה	
6	—	—	שֵׁשׁ, שֵׁשֶׁת	
7	שִׁבְעָה	שִׁבְעָה	—	
10	עֲשָׂרָה	—	עֲשָׂרָה	

(1: ם v násloví elidováno; 2: dissimilace n v r před n).

Číslovky 3—10 sloužící k počítání mužských předmětů mají koncovky ženské, a naopak.

2. Z číslovek 11—19 doloženo jen '12' תֵּרֵי עֶשְׂרִים.

3. Z desítek doloženy: '20' עֶשְׂרִים, '30' תְּלָתִים, '60' שְׁתַּיִם.

'100' מֵאָה, '200' (duál) מֵאָתַיִם, '400' אַרְבַּע מֵאָה.

'1000'; sg. abs. אֶלֶף, constr. אֶלְפֵי, emph. אֶלְפָּא; plur.

אֶלְפִים.

'10000' sg. constr. רַבּוֹן, plur. Dan 7, 10 k^otīb רַבּוֹן, q^orē רַבּוֹן.

4. Ze složených čísel doloženy jen '62' שְׁתַּיִן וְתַרְתֵּיִן a '120' מֵאָה וְעֶשְׂרִים.

§ 149. Číslovky řadové.

Doloženy jen:

'první': masc. pl. emph. קִדְמִיָּא; fem. sg. emph. קִדְמִיתָא, pl. emph. קִדְמִיתָא.

'druhý': fem. sg. abs. תַּנִּינָה.

'třetí': fem. sg. abs. תַּלִּיתָא k^otīb, תַּלִּיתָא q^orē.

'čtvrtý': masc. sg. emph. a fem. sg. abs: רַבִּיעִיָּא k^otīb, רַבִּיעִיתָא q^orē; fem. sg. emph. רַבִּיעִיתָא.

Pro čítání let a dnů v měsíci se užívá číslovek základních (Dan 7, 1, Ezr 6, 15).

§ 150. Ostatní druhy číslovek.

Příslovce 'po druhé' תַּנִּינּוֹת.

Násobný výraz 'sedmkrát' שֶׁבַע פְּעָמִים.

Slovesa

§ 151. Úvod a rozdělení.

1. Slovesné kategorie:

a) osoba 1., 2. a 3. (1. společná, 2. a 3. rozdělená na masc. a fem.)

b) číslo: singulár a plurál (duál neni).

c) čas (t. zv. tempus): Neodpovídá naší kategorii času, avšak nekryje se ani s videm slovesným; perfektní děj konstatuje, imperfektní líčí (Brockelmann, Arabische Grammatik, 11. vyd. 1948, s. 118). Vlastní vztahy časové a vidové se poznávají spíše ze souvislosti. Srovn. § 153.

- [§ 151] d) způsob (modus): u perfekta nerozlišen; u imperfekta: indikativ a jussiv; imperativ.
- e) odvozené kmeny vyjadřují jednak slovesný rod (aktivum, reflexivum, řidčeji passivum), jednak míru a okolnosti děje. Srovn. § 152.
- f) Jmenné tvary jsou infinitiv a participia.

2. Kořen slovesa má tři souhlásky (radikály).

A. Silná slovesa jsou

- a) orální se všemi radikály orálními;
- b) laryngální, je-li kterýmkoli z radikálu h , c , h . Ze sloves s c sem náleží jen ta, která mají c jako druhý radikál. Dále sem náleží též slovesa s r jako druhým a třetím radikálem.
- α) I lar. (ה, ע, ה)
- β) II lar. (ה, ע, ה; א; ר).
- γ) III lar. (ה, ע, ה; ר).

B. Slabá slovesa assimilují (n) nebo elidují některý radikál (w , j , c).

a) jednoduše slabá

- α) I n (פ"ן).
- β) Assimilující sloveso slq סלק.
- γ) I c (פ"א).
- δ) I w , j (פ"י).
- ε) II w , j (ע"י).
- ζ) III infirmae — w , j , c (ל"י, א"ל).
- η) II (mediae) geminatae (ע"ע). Třetí radikál je stejný jako druhý.

b) dvojitě slabá. Vesměs III infirmae, při tom též:

- α) I n , β) I c , γ) I w , δ) II j .

3. Ve slovnících se uvádějí slovesa třemi radikály bez vokalizace.
4. Označení hebrejskými písmeny podle vzoru פֿעל viz § 51, 4.
5. Rozlišení aktivních a neutrických sloves ve vokalizaci kmene prostého (qal, p^oal) je dosti nejasné, a malý počet doložených sloves nedovoluje jisté závěry. Perfekta na *a* jsou jak aktivní (יָדַבּ 'dal') tak neutrická (יָפַד 'padl').

Perfekta na *i* po př. z něho vzniklé *e* jsou (s jedinou výjimkou) neutrická (יָכַל 'mohl', שָׁלַט 'vládl').

U imperfekt všech tří typů se vyskytují jak význam aktivní, tak neutrický: *u*: יֵאָכֵל 'bude jíst', יֵכֹל 'bude moci'; *a*: יִלְבַּשׁ 'obleče', יֵאָבְדוּ '(nechť) zhynou'; *i* (*e*): יִתֵּן 'dá', יִפֹּל 'padne'.

K perfektům na *a* jsou doložena imperfekta na *u* a *i*. K perfektům na *i* (*e*) náleží imperfekta na *u*, *i*, a *a*. Je tedy nutno u každého slovesa uvádět jak perfektní tak imperfektní kmenový vokál.

§ 152. Slovesné kmeny.

1. Systém aramejských kmenů slovesných se shoduje s hebrejským v tom, že má též 1. kmen prostý, 2. kmen intenzivní tvořený geminací středního radikálu, 3. kmen kausativní tvořený pomocí praefixu, jímž je kromě *h-* též ²- [srovn. arabštinu] a z akkadštiny převzaté *š-*. Avšak reflexivy *s* *t* převzaly většinou i funkci passiva; passivum tvořené vnitřní změnou vokalickou pomocí *u* se udrželo plně jen v kausativu na *h-*, kdežto v kmeni prostém je zastoupeno méně [více však než v hebrejštině] a v intenzivním jen nepatrně.

[§ 152] 2. K označování těchto kmenů se užívá též vzoru p^ol פֿעל.
Pro aktivní prostý kmen se vedle p^oal [též v syrštině] užívá též hebrejského názvu qal 'lehký', 'prostý'.

3. Přehled slovesných kmenů v biblické aramejštině:

kmen	aktivní	reflexivní (pass.)	passivní
prostý	p ^o al (= qal)	hitp ^o el	(jen perf. a partic.)
intensivní	pa ^o el	hitpa ^o al	—
kausativní (na š-)	ha ^o p ^o el, 'a ^o p ^o el ša ^o p ^o el	— hišta ^o p ^o al	ha ^o p ^o al (perf.) —

(Passivní participia intensivu a kausativu náležejí tvaroslovně k příslušnému aktivnímu kmenu).

4. Reflexivum (a passivum) má vždy jiný kmenový vokál než příslušný kmen aktivní: kmen prostý má aktivum na *a*, reflexivum na *e*, kmeny intensivní a kausativní aktivum na *e* a reflexivum (passivum) na *a*.

5. Význam kmenů.

- I. P^oal (qal) značí prostý děj aktivní nebo neutrický.
- II. Hitp^oel je jeho reflexivum (יִתְזַיֵּן Dan 4, 9 'živi se'), častěji passivum (יִתְעַבֵּר Ezr 6, 11 '(nechť) je učiněn').
- III. Pa^oel značí obyčejně děj zesílený (קָטַל 'pobil'), často zasahuje i do funkce kausativní (בָּטְלוּ 'přestala': בָּטְלוּ 'působili, aby se přestalo', t. j. 'zarazili'), i v tom, že se tvoří denominativně (מִלָּה 'slovo': מִלַּל 'mluvil').
- IV. Hitpa^oal je reflexivní, po př. reciproký (הִתְעַרְבּוּ 'mísiti se (navzájem)') a passivní (הִתְבַּקֵּר 'byl hledán').

3. Praefixy a affixy imperfekta.

Sg. 3. m. <i>j-</i> —	— י	Pl. 3. m. <i>j-</i> - <i>ūn</i>	יֵי- י
3. f. <i>t-</i> —	— ת	3. f. <i>j-</i> - <i>ān</i>	יֵי- י
2. m. <i>t-</i> —	— ת	2. m. <i>t-</i> - <i>ūn</i>	יֵי- ת
2. f. nedoložena		2. f. nedoložena	
1. ' —	— נ	1. <i>n-</i> —	— נ

3. os. pl. f. má praefix *j* shodně s 3. os. pl. m. (2. os. pl. f. v pozdější židovské aramejštině je *tiqlān*). 2. a 3. os. pl. má na konci původní *-n* [zachované i v arabštině a částečně v hebrejštině]. (Podobně i 2. sg. f. *-īn* v říšské a později i židovské aramejštině). Koncovka 3. os. pl. f. odpovídá příslušné koncovce perfektní: *-ūn: -ū = -ān: -ā*. K praefixu *l-* ve tvarech לְהַיָּיֵן a pod. viz § 176, odst. 3 na konci.

4. Affixy imperativu jsou obdobné affixům 2. osob imperfekta.

Sg. m. —	—	Pl. m. <i>-ū</i>	י
f. <i>-ī</i>	י -	f. nedoložen	

Podobně jussiv 3. os. pl. m. má *-ū*: יֵאבְּרְךָ Jer 10, 11 'nechť zhynou'. (Se suffixem viz Dan 5, 10).

§ 154. Perfektum.

1. Způsob tvoření je v některých tvarech kolísavý. Proto uvádíme zde nejčastější formy zkonstruované z radikálů *k-t-b* כָּתַב 'psáti', neboť na nich je zřetelně vidět i explozivní po př. spirantní výslovnost.

2. Vzory:	Kmen. vokál <i>a</i>	kmen. vokál <i>i</i> (> <i>e</i>)
Sg. 3. m.	כָּתַב	כָּתַב, כְּתַב
3. f.	nedoložena	כְּתַבְתְּ, כְּתַבְתְּ, כְּתַבְתְּ
2. m.	כָּתַבְתָּ, כְּתַבְתָּ	כְּתַבְתָּ (כְּתַבְתָּ)
2. f.	nedoložena	nedoložena
1.	כָּתַבְתִּי	כְּתַבְתִּי
Pl. 3. m.	כָּתְבוּ	כְּתְבוּ
3. f.	כָּתְבֵנָה	כְּתְבֵנָה
2. m.	כָּתַבְתֶּם	nedoložena
2. f.	nedoložena	nedoložena
1.	כָּתַבְנָא	כְּתַבְנָא

Koncovky 3. p. m. a f. *-ū* a *-ā* jsou nepřízvučné.

3. Vokál *a* v otevřené první slabice se všude redukoval: **katáb(a)* > כָּתַב. [V hebrejštině se před přízvukem zdloužil].

Kmenový vokál *i* v otevřených slabikách zůstal, v zavřených slabikách uprostřed slova se změnil v *e*. V zavřených slabikách na konci slova bývá *i* i *e*.

V 1. sg. se vsunuje před koncové *-t* vokál: נִטַּלְתִּי 'zvedl jsem'. V první slabice zavřené bývá *i*, podobně *i* někde v 3. sg. f. סָלְקְתָּ 'vyšla'.

§ 155. Význam perfekta.

Perfektum značí děj:

1. minulý: הִשְׁפַּחַת נָבֵר Dan 2, 25 'nalezl jsem muže',
עָלַ וְבָעָה Dan 2, 16 'vešel a zeptal se'.
2. předminulý: כִּדְי יָדַע Dan 6, 11 'když poznal'.

3. minulý zasahující do přítomnosti: **לֹא שָׁלֵם** Ezr 5, 16
 ‘není (ještě) hotov’.

Perfektum se spojkou **וְ** má vždy svůj původní význam
 [וְ consecutivum v aramejštině není].

§ 156. Imperfektum.

1. K úpravě vzoru viz § 154, 1.

2.	typ na <i>u</i>	<i>a</i>	<i>i</i> (> <i>e</i>)
Sg. 3. m.	יִכְתֹּב	יִכְתֹּב	יִכְתֹּב, יִכְתֹּב
3. f.	תִּכְתֹּב	p	p, p
2. m.	תִּכְתֹּב	p	p, p
1.	אִכְתֹּב (אֶ)	p	p, p
Pl. 3. m.	יִכְתְּבוּ	=	=
3. f.	יִכְתְּבֵי	=	=
2. m.	תִּכְתְּבוּ	=	=
1.	נִכְתְּבוּ	p	p, p

U typů na *a* a *i* (> *e*) jsou tvary bez koncovek (označené p), podobné tvarům typu na *u* jen s rozdílem kmenového vokálu; tvary označené = jsou s nimi shodné, neboť kmenový vokál je zredukován. Praefixový vokál 1. os. sg. je buď původní *i*, nebo vlivem laryngály $\text{'}: i > \text{æ}$ [jako v hebrejštině].

§ 157. Význam imperfekta.

1. Značí často děj budoucí: **וַיִּתְרֶךְ תְּקוּם מַלְכוּ** Dan 2, 39
 ‘a po tobě povstane království’.

2. Ve vyjadřování přítomnosti se vyskytuje imperfektum poměrně řídkěji než v hebrejštině, neboť mu v této funkci konkuruje participium (§ 165, 4).

וְלִמְדֵי יִצְבֵּא יִתְנַהֵּ דָנ 4, 29 'a komu chce, (tomu) je dává'.

3. Značí též minulé děje trvací a opětovací [pro něž má na př. latina imperfekta]. [Srovn. též věty stavové s impf. v arabštině.]

'Zvedl jsem oči (perf.), a moje vědomí se mi vracelo (יִתְנַהֵּ, impf.)' Dan 4, 31.

4. Imperfektem se vyjadřují též projevy vůle:

a) rozkaz: תִּפְּלוּ וְתִסְגְּדוּ דָנ 3, 5, 'padnete a skloníte se'.

b) přání: שֵׁלֵמְכוּן יִשְׁגֵּא דָנ 3, 31 'nechť se váš pokoj rozhojní'.

c) výzva: נִחְיֵא דָנ 2, 4 'nechť oznámíme'.

[V těchto případech by byl v hebrejštině nejspíše jussiv (a), (b), který je v aramejštině řídký, či kohortativ (c), jenž v aramejštině není.]

§ 158 — 160. *Wāw* consecutivum v aramejštině není. Jednotný tvar spojky וְ má význam kopulativní (slučovací) a pod. (§ 185, 1). Imperfektum se spojkou וְ má vždy význam imperfektní, perfektum s וְ vždy má smysl perfektní.

§ 161. Jussiv.

Jussiv je v biblické aramejštině řídký; jen v jednom případě má tvar odlišný od imperfekta: יִאֲבֹדוּ Jer 10, 11 'ať zhynou'. Význam je stejný jako v hebrejštině: rozkaz a přání kladné i záporné (s אֵל): אֵל-יִבְהֵלֶךְ דָנ 4, 16 'ať tě necěsí'.

§ 162. Kohortativ v biblické aramejštině není. Srovn. § 157, 4, c).

§ 163. Imperativ.

1. Tvarové koncovky odpovídají imperfektním 2. osob co do kvality vokálu, avšak nemají koncový přízvuk ani -n.

Kmenové vokály jsou různé jako u imperfekta (§ 156, 2).
Vokál 1. slabiky se redukuje (jako v perfektu, § 154, 3).

Sg. m.	כָּתַב	כָּתַב	כָּתַב, כְּתַב
f.	כָּתְבִי	ostatní nedoloženy	
Pl. m.	כָּתְבוּ	כָּתְבוּ	כָּתְבוּ
f.	nedoložen		

Tvoří jej jen kmény aktivu.

2. Značí rozkaz: כָּוְמִי אֶכְלִי Dan 7, 5 'vstaň (a) jez!', po př.
přání מַלְכָּא לְעֶלְמִין חַיִּי Dan 2, 4 a j. 'králi, buď na
věky živ!'; a to jen kladné.

(Zápor se vyjadřuje jussivem s אֶל-).

(Zvlášť důrazný rozkaz či zákaz se vyjadřuje imperfek-
tem, zápornka je לֹא. Viz § 157, 4, a).

§ 164. Infinitiv.

1. Infinitiv je v aramejštině jen jeden. Odpovídá významem českému infinitivu, po př. podstatnému jménu slovesnému.
2. V p^oalu má prefix *mi-* -מִ: מְכַנֵּס 'shromáždit'.
V odvozených kmenech má koncovku -ā ve st. abs., ve
st. constr. -at̄ nebo -ūt̄, před suffixy jen -ūt̄.

P ^o al :	מְכַתֵּב	Hitp ^o el :	הִתְכַתְּבָה
Pa ^o el :	כְּתַבָּה	Hitpa ^o al :	הִתְכַתְּבָה
Haṗ ^o el :	הִכְתְּבָה	(aṗ ^o el : *-א, šaṗ ^o el : -ש)	

3. Většinou vyjadřuje cíl děje a bývá opatřen předložkou
ל 'k': 'vyšel zabíjet' לְקַטֵּלָה Dan 2, 14. [Srov. německý
inf. s "zu" a anglický s "to"].

Se zápornkou: **כָּתְבָא דִּי לֹא לְהַשְׁנִיָּה** Dan 6, 9 ‘výnos k nezměnění, který nesmí být změněn’.

4. Slovesná povaha infinitivu je patrna z toho, že má u sebe předmět připojený stejnou vazbou jako u slovesa určitého: **אָמַר לְמִזָּא לְאַתּוּנָא** Dan 3, 19 ‘poručil vytopit pec’; ‘nemáme zapotřebí ti slovo odpovědět (**פְּתֹנָם** (לְהִתְבוֹתָךְ))’ Dan 3, 16.

5. Jmenná povaha se projevuje zvláště po předložkách často se i substantivisuje: **בְּהִתְבַּהֲלָה** Dan 2, 25 ‘v spěchu’; **כְּמַצְבִּיָּה** Dan 4, 32 ‘podle své vůle’.

§ 165. Participia.

1. V biblické aramejštině se vyskytují participia u všech kmenů, v reflexivních v jedné formě s významem reflexivním, u aktivních ve dvou: aktivní a pasivní.

2. a) α) V kmenu prostém je participium aktivní v tvaru [proti hebrejštině původnějším, srovn. arab.] **כָּתַב** (nebo **כְּתִיב**), se stálým *ā*.

β) Pasivní participium je typu **כְּתִיב**.

b) Participia odvozených kmenů mají prefix *m-* (מ). Vokalisace aktivních (a reflexivních) je stejná jako u příslušných imperfekt; pasivní se liší tím, že mají v poslední slabice *a*. [Srovn. arab.]

	aktivní	pasivní	reflexivní
Qal:	כָּתַב (-תב)	כְּתִיב	Hitp ^o el: מְתַכְּתַב
Pa ^o el:	מְכַתַּב (-תב)	מְכַתַּב	Hitpa ^o al: מְתַכְּתַב
Ha ^p el:	מְהַכְּתַב	מְהַכְּתַב	Ha ^p al: nedoložen.
(A ^p el:	מְכַתַּב (-תב)		

3. Významem odpovídají aktivní participia českému přechodníku přítomnému: קָטַל 'zabíjeje', 'zabíjející'; pasivní českému přičestí minulému trpnému: זָקוּף 'vztyčený'.

4. Co do času odpovídá aramejské participium aktivní imperfektu, jehož funkci částečně přebírá. § 157, 2.

Značí děj budoucí: מַרְדִּין 'vyženou tě' (pak 2 imperfekta) Dan 4, 22; i minulý nedokonavý: 'vyšly (perf.) prsty a psaly (וּכְתַבְן)' Dan 5, 5.

Přítomnost je v biblické aramejštině mnohem častěji vyjadřována participiem než imperfektem; na př.: יָדַע אָנָּה Dan 2, 8 'vím'; מִתְבְּנֵא Ezer 5, 16 'je stavěn'.

5. Participium má tedy větší rozsah a frekvenci než v hebrejštině. Často se spojuje se slovesem הָוֵא 'býti'; (תְּהוֵא) Ezer 6, 8 'bude dána') a se sponou אִיתִי (viz § 182, 2): לֹא אִיתִיכוּן פְּלִהִין Dan 3, 14 'opravdu nectíte?'.

Zajímavá je aramejská vazba participia אָמַר 'říkající' po perfektu: עָנּוּ וְאָמְרִין Dan 2, 7, 10 a j., 'odpověděli a řekli'.

6. Participium pasivní může mít i význam přítomný: דְּהִיל 'obávaný', pak 'strašný' Dan 2, 31 [srov. latin. 'tremendus'].

7. [Z participia s osobním zájmenem se v pozdější aramejštině vytvořil opisný présens; byl pak převzat i do novější hebrejštiny.]

(§ 166. Vyjádření přítomnosti. — Viz § 155, 157, 165.)

§ 167. Odvozené kmeny silného slovesa. U těchto kmenů mají perfektum a imperfektum vždy shodný charakteristický vokál. Je jím *e* v hiṭp^oelu, pa^eelu, haṭp^eelu; *a* v hiṭpa^aalu a haṭp^aalu. Význam viz § 152, 5.

[§ 167] 1. Passivní qal (p^oil) se vyskytuje jen v perfektu, jež je nutno lišit od participia passivního qalu. V 3. os. sg. m. tvarově se shodují, ale v ostatních tvarech jsou perfektní koncovky jasně vyznačeny.

Doloženy jsou tyto osoby:

Sg. 3. m.	כָּתִיב	'byl napsán' Ezr 5, 7
3. f.	כָּטִילָת	'byla zabita'
2. m.	תִּקְיִלָּתָהּ	'byl jsi zvážen'
Pl. 3. m.	פְּתִיחוּ	'byly otevřeny'

2. Reflexiv qalu (hitp^oel) má praefix *t-* a před ním v perfektu předražené *hi-*, zřídka *'i-*.

Doložené osoby:

	Perf.	Imperf.
Sg. 3. m.	הִתְּכַתֵּב	יִתְּכַתֵּב (-תב)
3. f.	הִתְּכַתֵּבָת	תִּתְּכַתֵּב (-תב)
Pl. 3. m.	הִתְּכַתְּבוּ	יִתְּכַתְּבוּ
2. m.	הִתְּכַתְּבוּנָהּ	תִּתְּכַתְּבוּנָהּ
Inf.	הִתְּכַתְּבָה	Partic. מִתְּכַתֵּב

3. os. sg. f. má tvar segolatisovaný.

Je-li prvním radikálem sykavka, přesmykne se před praefixové *t*: תִּשְׁתַּבֵּק 'bude zanechána'. Praefixové *t* se assimiluje k *š* a *z*, viz odst. 4, srovn. § 126, 6.

3. Intensiv aktivní (pa^oel) zdvojuje střední radikál. Praefixový vokál se redukuje.

[§ 167] Doložené osoby:

	Perf.	Imperf.
Sg. 3. m.	פָּתַב, פִּתַּב	יִכְתֹּב, יִכְתֹּב
2. m.	—	תִּכְתֹּב
1.	פִּתְּבַת	אִכְתֹּב
Pl. 3. m.	פִּתְּבוּ	יִכְתְּבוּ
2. m.	—	תִּכְתְּבוּ
1.	—	נִכְתֹּב

Infinitiv (אָ -), פִּתְּבָה.

Imperativ pl. m. פִּתְּבוּ.

Participium aktivní מִכְתֵּב, passivní מִכְתֵּב.

4. Intensiv reflexivní (hitpa^{al}).

Doložené osoby:

	Perf.	Imperf.
Sg. 3. m.	הִתְפַּתַּב (-את)	יִתְפַּתֵּב
3. f.	—	תִּתְפַּתֵּב
2. m.	הִתְפַּתְּבָה	—
Pl. 3. m.	הִתְפַּתְּבוּ	—
2. m.	הִתְפַּתְּבוּן	—

Participium מִתְפַּתֵּב.

K přesmyknutí sykavky a připodobnění *t* viz odst. 3.

Příklad: יִצְטַפֵּעַ 'bude skrápěn'.

5. Kausativ aktivní (haṣ^{el}, 'aṣ^{el}, šaṣ^{el}) má praefixový vokál *a*. V impf. a partic. se vyskytují tvary s *h-* (a *š-*) i tvary s elidovaným prefixovým konsonantem [podobné hebrejským].

Doložené tvary:

	Perf. s <i>ha-</i>	(s 'a-)	Imperf. s <i>ha-</i> synkopované
Sg. 3. m.	הִכְתֵּב, הִכְתִּיב	אִכְתֵּב	יִכְתֵּב (-תב)
3. f.	הִכְתִּיבָה	—	תִּכְתֵּב
2. m.	הִכְתִּיבְתָּ, הִכְתִּיבְתִּי	—	תִּכְתֵּב (-תב)
1.	הִכְתִּיבְתִּי	—	—
Pl. 3. m.	הִכְתִּיבוּ	—	יִכְתִּיבוּ
2. m.	הִכְתִּיבוּתְּוֹ	—	תִּכְתִּיבוּ
1.	—	—	נִכְתֵּב

Šaṗ'el: perf.: שִׁכְתֵּב, שִׁכְתִּיבוּ; impf.: יִשְׁכְּתֵּב

Imperativ sg. m.: אִכְתֵּב, הִכְתֵּב.

Infinitiv: שִׁכְתֹּבָה, הִכְתֹּבָה (-א).

Partic. aktiv.: מִשְׁכְּתֵּב, מִכְתֵּב (-תב), מִהִכְתֵּב.

passiv.: מִהִכְתֵּב.

6. Kausativ reflexivní (hištaṗ'al): doloženo jen impf יִשְׁתַּכְּלֹלֶן Ezr 4, 13, 16 'jsou dokončovány'.

7. Kausativ passivní (hāṗ'al): praefixový vokál je buď původní *u* nebo *ā* v zavřené slabice z něho vyvinuté. Doloženy jen některé osoby perfekta: Sg.: 3. m. הִכְתֵּב, 3. f. הִכְתִּיבָה (-ה), 1. הִכְתִּיבְתִּי. Pl.: 3. m. הִכְתִּיבוּ.

§ 168. Slovesa se suffixy.

1. S určitými i jmennými tvary slovesnými se spojují objektní suffixy, tvarově shodné se suffixy posesivními (§ 128, 2 a 3) vyjma 1. os. sg., kde je -nī נִי- (u posesivních -ī י-). Jsou jen u aktivních kmenů.

[§ 168] (Infinitivy a participia mohou mít suffix objektní i possessivní.)

2. Protože připojením suffixu je většinou přízvuk slovesného tvaru posunut, mívá suffigované sloveso jinou vokalisaci než prosté. Je tedy nutno ji odvoditi z předpokládaného původního tvaru podle příslušných hláskoslovných zákonů (viz § 121, 1, 3, 4).

3. Perfektum: Doložené osoby a suffixy:

Osoby:

1. sg. *qatalt-: se suff. 3. sg. f.: קָטַלְתָּהּ; בְּנִיתָהּ 'vystavěl jsem ji'.
2. sg. m. *qatallá-: se suff. 1. pl.: קָטַלְתָּנָא (dissimilace *a* před *ā* v *æ*); הוֹדַעְתָּנָא 'oznámil jsi nám'.
3. sg. m. *qatal-: suffixy jako u tvarů nominálních (§ 128, 3): haḡ'el se suff. 2. sg. m.: הֶקְטַלְךָ; qal se suff. 3. sg. m. קָטַלָהּ.
3. pl. m. *qataltá-: haḡ'el se suff. 3. sg. m. הֶקְרַבְוּהִי (suffixové *-hū* se po *-ū-* dissimiluje v *-hī*; srov. § 128, 3, 3. sg. m.).

Osoby: | Suffixy:

	1. sg.	2. sg. m.	3. sg. m.	3. sg. f.	1. pl.
1. sg.	—	—	קָטַלְתָּהּ	—	—
2. sg. m.	קָטַלְתָּנִי	—	—	—	קָטַלְתָּנָא
3. sg. m.	—	קָטַלְךָ	קָטַלָהּ	קָטַלָהּ	—
3. pl. m.	קָטַלְוּנִי	—	קָטַלְוּהִי	—	—

4. Imperfektum má před suffixem ještě *-nn-* zjednodušené někdy v *-n-*. [Podobně někdy v hebrejštině. Je to zjev obdobný arabskému energiku prvému *jaqtulanna*.]

Osoby: | Suffixy:

	1. sg.	2. sg. m.	3. sg. m.	3. sg. f.	2. pl. m.
3. sg. m.	יִקְטֹלֵנִי	יִקְטֹלְנָךְ	יִקְטֹלֶנָּה	יִקְטֹלֶנָּה	יִקְטֹלְנֶכֶם
3. pl. m.	יִקְטֹלוּנִי	—	יִקְטֹלוּנָהּ	—	—

Místo suffixů 3. os. pl. m. a f. jsou osamostatněná zájmena, vzniklá ze suffigovaných: אֲנִי, אַתָּה (srov. § 127).

5. Imperativ: doložen v haṣ'elu sg. m.: הַעֲלֵנִי 'přiveď mne!', a v pa'elu pl. m.: הַבְּלִיחֵי 'zkažte její!'

6. Infinitiv: qal: מִקְרִיבָה 'jeho blížení'.

V odvozených kmenech vždy na *-ūt-*: haṣ'el הוֹדֵעוֹתַי 'oznámit mně'.

7. Participium se suffixy v biblické aramejštině není doloženo.

§ 169. Slovesa první laryngály (*h, ḥ, ʿ*; nikoliv *ʾ*).

1. Redukovaný vokál za laryngálou je ḥaṣeṣ paṭaḥ: עָבַד 'udělal', עַבְדִּי, יַתְּעַבְדֵּךְ. Viz § 125, 3.

2. U laryngály se drží *a*: עַבְדֵּת (proti כַּתְּבַת).

3. V imperfektu je v praeformativu buď *a* (יִחַלְפוּ) 'promění se') nebo *æ* (< *i*): יַעֲדֶה 'jde'; מַעֲבֵד 'děláti'; haṣ'el הִקְטִינוּ 'zaujali'.

4. Za první radikál takových tvarů se někdy vsunuje ḥaṣeṣ odpovídající praefixovému vokálu: 3. sg. f. תִּהְיוּ 'bude'. Viz § 125, 5.

5. Je-li přízvuk vzdálenější, vyvine se za laryngálou odpovídající plný vokál: תַּעֲבֹדוּן 'děláte', הִחָרְבוּ הַחָרְבוּ *hāḥarbat* (hāp'al) 'byla zpusťována'. § 125, 5.

§ 170. Slovesa druhé laryngály (*h, ḥ, ʿ, ʾ*, též *r*).

1. Redukovaný vokál po laryngále je vždy *a*: יִשְׂאֵלְכֶם (se suff.) 'táže se vás'. § 125, 3.

2. Po laryngále uzavírající slabiku se může vyvinout ḥatep: יְתִיבוּ 'jsou dávání'. § 125, 4.

3. Laryngály se nezdvojují, v intensivu tedy je před jednoduchou laryngálou buď původní vokál krátký (virtuální geminace, viz § 125, 1b), nebo náhradně zdloužený (viz § 125, 1b).

Virtuální geminace je u *ḥ* vždy (יִמְחֵא 'uhodí', יִדְחֵלֵנִי 'vydělá mne'), u *h* většinou: יִבְהֵלֵנִי 'zneklidní mne', u *ʿ* většinou: יִטְעֵמוּ 'budou krmit'.

Náhradní zdloužení je před *r* vždy (בִּרְךָ 'žehnal', תִּקְרַב 'přinášíš'; מֵעֶרֶב part. pass. pa. 'smíšený'), před *ʿ* někdy: אֶתְיַעֲמוּ 'porádili se', před *h* jednou.

§ 171. Slovesa třetí laryngály (*h, ḥ, ʿ*, též *r*).

1. Jako krátký vokál před třetím laryngálním radikálem na konci slova je vždy *a* (אָמַר 'řekl', אַמְרוּ 'řekni!', אֹמְרוּ 'říkající'); rovněž uprostřed slova: אֹמְרוּ 'řekněte!', שִׁבַּחְתָּ 'velebil jsi'. § 125, 2.

2. Po dlouhém vokálu poslední slabiky se vyvine před laryngálou pataḥ furtivum: שְׁלִיחַ *š'liach* (partic. pass.) 'poslaný'. § 125, 2.

3. Mezi třetí laryngálou a koncovkovým *-t* (*-t*) je vokál *-a-*:

1. os. sg. haḥ'elu הִשְׁבַּחְתָּ 'nalezl jsem', 3. os. f. sg. hitp'elu הִשְׁתַּבַּחְתָּ 'byla nalezena'; ale 2. os. sg. m. הִשְׁתַּבַּחְתָּ s explosivním *-t*.

§ 172. Slovesa I n a sloveso s-l-q (סלק).

1. Kmenové *n* je assimilováno k těsně následujícímu konsonantu jen někdy (v hebrejštině vždy).

Máme tedy tvary assimilované (יפל, 'padne', תפלו, 'padnete', מציל, 'osvobozující', תחת < *tanhit 'sejmeš') a neassimilované: ינתן, 'dá', ינתנו, 'dají', מנתן, 'dátí', הניפק, 'vyvedl', הניחת, 'byl sňat'. Srovn. § 126, 2a).

2. V imperativu qalu se první radikál *n* vysunuje u všech sloves: פקו, 'vyjděte!' (נפק), שׂא, 'vezmi!' (נשא) [v hebrejštině jen u sloves s kmenovým vokálem imperfekta *a* a (*i* >) *e*].

3. Podobně se u slovesa s-l-q סלק 'vystupovati' assimiluje *l* k předchozímu *s*, jestliže není mezi nimi vokál:

Haṣṣel: perf. הִסְקוּ (< *haslīqū); haṣṣal: perf. הִסַּק.

Avšak zdvojené -ss- se může rozvést ve skupinu -ns-:

haṣṣel inf. *hassāqā > הִנְסְקָה. § 126, 3.

4. Je pravděpodobné, že i svrchu uvedené tvary neassimilované byly nejprve assimilovány, a teprve později byl zdvojený vokál pomocí *n* rozveden. Srovn. § 126, 2 a 3.

§ 173. Slovesa I ' (א).

1. Všechna slovesa I ' vysunují v imperfektu qalu ' po prefixu, a předchozí prefixový vokál *i* se náhradně dluží v *ē*: (*jī'kul >) יאכל, 'jí', תאמרו, 'řeknete'; jussiv יאבדו, 'nechť zhynou'. § 126, 3.

2. Redukovaný vokál po ' je *a* (אמר, 'řekl', אכלי, 'jez'), avšak imperativ slovesa אמר 'říkati' má *æ*: אִמְרוּ, אִמְרִי. Srovn. § 125, 3.

3. U laryngálního ' se drží *a*: אמרת, 'řekl jsem', srovn. § 169, 2.

4. Haṣ̄'el a haḥ'al se tvoří analogicky podle sloves I *w/j*, na př.: יהוֹבֵדוּן 'zničí', הוֹבֵד 'byl zničen'; další viz § 175, 2.

§ 174. Slovesa III ' přešla k slovesům III infirmae: § 176.

§ 175. Slovesa I *w/j*.

1. Původní *w* přešlo v *j* v násloví [arab. *wahaba* - יָהַב 'dal'], analogicky i uprostřed slova ve všech tvarech kmene prostého a intenzivního (na př. יִתְיָהַב). § 126, 1.
2. Původní *w* zůstalo v kausativu a proniklo tam i u sloves s původním *j*: הוֹתֵב (< **hawleb*) 'usadil' od יְהוֹדֵעַ; יְהוֹדֵעַ 'oznámí' od יִדַע; הוֹסֵפֶת 'byla přidána' od יָסַף.
3. Všechny tvary sloves původně I *w* i původně I *j* se tedy vyrovnaly a splynuly, s výjimkou několika sloves, jež mají *j* v haṣ̄'elu (na př. הֵיבֵל < **hajbel* 'dopravil') a sloves I ' sem přešlých (§ 173, 4):

הֵימַן 'uvěřil', part. pass. מְהֵימַן, od אָמַן; הֵיטִי 'uvedl', inf. הֵיטִיָּה od אָתָּה.

V šaṣ̄'elu se píše s *y* sloveso převzaté z akkadštiny [imper. šēzib] 'vysvoboditi': perf. שִׁיזַב, imperf. יִשִּׁיזַב, partic. מְשִׁיזַב.

4. I v aramejštině se tvoří imperfektum a imperativ qalu dvěma způsoby [srovn. v hebr. § 75, 5—7]:

a) ponechává se první konsonant *j*: יֵיטַב (< **jajtab*) 'je dobrý',

b) vysunuje se první slabika s prvním radikálem: imp. הַב 'dej!', דַע 'poznej!'. Avšak v imperfektu se druhý radikál (analogicky podle sloves II. gem. § 178, 3) zdvojí: יֵתַב 'sedne' (perf. יָתַב), יֵכַל 'zmůže' (perf. יָכַל).

Zdvojení se někdy rozvede pomocí *n*: תִּנְדַע (< **tid-da*) 'poznáš', יִנְדַעוּן (perf. יָדַע).

§ 176. Slovesa III infirmae (pův. III *j*, *w*, *'*).

1. V aramejštině splynula slovesa III *j*, III *w* a též III *'*.
Převládá typ III *j*, od něhož lze všechny tvary odvodit.
Jako *matres lectionis* slouží ה i נ bez ohledu na původní kořen slovesa: הָיָה Dan 5, 19 a j.; הָיָא Dan 5, 19 a j. 'byl'.
2. a) V *qalu* aktivní perfektum 3. os. m. končí na -ā:
בָּעָא 'žádal'. V 3. os. sg. f. se vysunula slabá souhláska, vokál poslední slabiky je dlouhý nebo krátký: (**anawat* >) עָנְתָה 'odpověděla', (**hawajat* >) הָיְתָה, הָיְתָה 'byla'. V 3. os. pl. m. se též vysunul slabý konsonant na švu slabik: (**banájū* > **banáu* >) בָּנְוּ 'vystavěli'.
- b) V osobách, jejichž affix začíná souhláskou, se u perfekt na *a* vzniklá dvojhláska -ai- buď udržela (v 2. os. sg. m. הָיִיתָ, הָיִיתָ 'vzrostl jsi') nebo monofthongisovala v ē (1. sg. הָיִיתִי, 1. pl. הָיִינוּ 'hodili jsme', 2. pl. m. הָיִיתֶם 'viděli jste').
- c) U perfekt na *i* je 1. os. עָבִיתִי (< **šabiwt*) 'chtěl jsem', 3. pl. m. אִשְׁתִּי *išlīw* s předřazeným '.
3. V imperfektu tvary bez affixů končí na -ē:
יִקְרָה (od קָרָא) 'zvolá'; תִּהְיֶה 3. sg. f. '(ona) je'; תִּקְנֶה (od קָנָה) 'koupíš'; אֶבְעֶה 'požádám'.
3. pl. m. končí na -ōn: יִשְׁתּוּן 'pijí' (< **jišta(j)ūn*).
Sloveso הָיָה „býti“ má v 3. os. sg. m. a 3. pl. m. i f. prefix *l-* ל־ místo *j-* י־: לִהְיוֹן; לִהְיוֹן *læh'wōn*; לִהְיוֹן.
4. Imperativy jsou tvořeny různě:
sg. m. חַיִּי 'žij!', שֵׂא 'vezmi!', pl. m. הָיוּ 'buďte!'
5. Infinitiv a participium aktivní končí na -ē: מְקָרָא 'volati', מִהְיָה 'viděti'; בְּעֵה 'žádající', קָרָא 'volající'.
(Femininum na -jā: הַמִּיָּה, שְׁנִיָּה, obojí = 'podobající se')

6. Participium passivní končí též na *-ē*, avšak jeho první slabika je redukována: בָּנֶה 'vystavěn', שָׁרָא 'uvolněn' (pl. שָׁרִין).
7. Passivní prostý kmen (*p^oīl*), končí v 3. os. sg. m. na *-ī* (גָּלִי 'byl zjeven', קָרִי 'byl (pře)čten'), v 3. pl. m. na *-īw* (רָמִיו 'byli hozeni').
8. V odvozených kmenech jsou perfekta na *-ī* (viz odst. 2c); 3. sg. m.: הִתְמַלִּי 'byl naplněn', רָבִי 'zveličil', הִגְלִי 'zavedl do vyhnanství'; 3. sg. f. אֶתְפַּרִּית 'byla zmatena'; 2. sg. m. מִנִּית 'ustanovil jsi'; 3. pl. m. שִׁנּוּ 'změnili', הֶעֱרִיו 'odstranili'.
(Podobně jediný doložený imperativ prostý מְנִי 'ustanov!'.)
9. Imperfekta a aktivní participia odvozených kmenů mají stejné koncovky jako u kmene prostého: יִשְׁתַּבֵּחַ 'je stavěn', נִחַיָּא a נִהַחַיָּא 'ukazujeme', יִשְׁתַּוֵּן 'je rovnán', יִשְׁתַּנּוּן 'mění se', יִבְעוּן 'hledají', תִּהַחַוּן *t^ohah^awōn* 'ukazujete', (podobně jediný doložený imperativ suffigovaný הַחֲוִי 'ukážte mi!'); מִתְבַּנֵּא 'stavěný', מִצִּילָא 'modlící se', מִהַעֲרִיָּה 'odstraňující'.
10. V infinitivu *haṣṣēlū* הַשְּׁנִיָּה 'změnití', a ve femininu participia passivního *pa^oēlū* מִשְׁנִיָּה měnící se objevuje konsonantní *j*. Viz též odst. 5. na konci.

§ 177. Slovesa II *w/j*.

1. Z předpokládaných kořenů typu *q-w-m* 'povstati', *ś-j-m* 'položiti', lze odvodit všechny tvary.
2. V perfektu *qalu* je vesměs přízvučné *ā*: סָפַת, שָׁם, קָם 'skončila', שָׁמוּ, קָמוּ; i v slabice dosud nebo původně zavřené: 2. sg. m. שָׁמַת, 1. sg. שָׁמַת. (Jediná výjimka: קָם 'zvedl se'.)

- [§ 177] 3. V imperfektu a imperativu mají slovesa II *w* ve směs *ū*. יְקוּם, תִּדְוֹר ‘budeš bydliti’, תִּדְוֹשְׁנָה ‘pošlapá jí’, יְקוּמוּ. Slovesa II *j* mají obdobně *ī*: imper. שִׁימוּ. (Sloveso *הֵלֵךְ ‘jíti’ má impf. יֵהַךְ a inf. מֵהַךְ).
4. V participiu qalu se střední radikál vysunul, přechodový konsonant se píše pomocí נ: קָיָם. Srovn. však plurál q^{erē} קָיָמִין, § 144, 2.
5. Perfektum passivního qalu (p^oīl) je zastoupeno tvary 3. sg. m. שָׁיַם a 3. sg. f. שָׁמַת.
6. V hitp^oelu je prefixové *t* zdvojeno, patrně proto, aby byl počet konsonantů stejný jako u silného slovesa (יִתְחַיֵּב): יִתְחַיֵּב *jitt^ozīn* ‘živí se’. (יִתְשָׂם a יִתְשָׂמוּ mají *ā* analogicky podle qalu).
7. Ha p^oel má [jako v hebrejštině] vokál *ī* po př. *ē*. Perf. 3. sg. m. הִקִּים, הִקִּים, 2. sg. m. הִקִּימָה, 1. sg. הִקִּימָה, 3. pl. m. הִקִּימוּ. Se suff.: 3. sg. m. se suff. 3. sg. m. הִקִּימָה, 3. pl. m. se suff. 1. pl. הִתִּיבֹנָא ‘odvětili nám’. Infinitiv הִזָּדָה ‘býti pyšný’.
- Imperfektum a participium mají v konsonantním prefixu před přízvukem dlouhý vokál: 3. sg. m. יִהְיֶה(י), part. מְהִיֵּךְ (ale 3. pl. m. יִהְיֶה בֹיָן).
- Tvary synkopované: 3. sg. m. יִקֵּם, 3. sg. f. תִּסֵּף, 3. pl. m. יִתִּיבֹן, partic. מְרִים.
8. Ha p^oal má pro 3. sg. f. perfekta tvar הִקִּימָה (Dan 7, 4, srovn. v. 5 a varianty!)
9. Intensivy se tvoří řidčeji silně (קָיָמָה infinitiv pa^oelu), častěji (podle sloves II gem., viz § 178, 7) opakováním posledního radikálu: od רוּם ‘býti vysoký’: partic. pōlelu מְרוּמָם ‘vyvyšující’, partic. hitpōlelu הִתְרוּמְמָה ‘vyvyšil ses’.

10. Jako silný radikál funguje střední *w* a *j* u sloves III infirmae (na př. הָיָא 'býti') a u denominativního slovesa תָּוַה 'užasl'.

§ 178. Slovesa II geminatae (ע"ע).

1. Druhý a třetí radikál jsou stejné, a často splývají v geminovaný konsonant. Tento konsonant se na konci slova zjednodušuje (§ 126, 3). Často se místo druhého konsonantu náhradně zdvojuje první [což bylo převzato i do hebrejštiny, § 78, 7]. Zdvojený konsonant se v aramejštině často rozvede vsunutím *n* na místo prvního z dvojice konsonantů (§ 126, 2 a 3), na př.: הֵנְעַל (< **ha"el*) 'uvedl', perf. haḥp̄'elu.
2. V qalu jsou doloženy perfektní tvary: עָל 'vešel', נָדַח 'uprchla', עָרַע qarē (עַלְלַח kōtīḥ, Dan 5, 10), דָּקְקוּ, var. דָּקְקוּ dāqqū Dan 2, 35 'rozdrtili'.
Jediný doklad pro imperativ je דָּקְקוּ 'vytněte!'.
3. V imperfektu a v infinitivu je geminován první konsonant; oba doklady mají zde zjednodušenou laryngálu: imperf. 3. sg. f. תָּרַע (< **tirrō*; *ō* je hebraismus) od רָעַע [hebr. רָצַץ] 'rozbíti'; inf. מִחַן (< **mihḥan*) od חָנַן 'slitovati se'. Další doklady odsud převzatého způsobu tvoření u sloves I *j*, § 175, 4.
4. V kausativu je většinou zdvojen první radikál: Tak v haḥp̄'elu v perf. 3. sg. m. הֵנְעַל (< **ha"el*, v. výše odst. 1.), 3. sg. f. תָּהַיַּח; v imper. sg. se suff. 1. sg. הֵעֲלֵנִי 'uved mne!'; v participiu מְהַיַּח; infinitiv je הֵנְעֵלָה nebo הֵעֲלָה (obojí z **ha"ālā*).
5. Hāḥp̄'al má doloženy tvary perfektní: הֵעֲלָה 'byl uveden'.
6. Jako u silného slovesa jsou tvořeny 'aḥp̄'el 3. sg. f. תָּהַיַּח.

‘hledá si stín’, a tvary šaḡ̄elu a hištaḡ̄alu slovesa שׁכַּלְל
‘dokončiti’: שׁכַּלְלְיוּ Ezr 4, 12 q^orē; שׁכַּלְלָהּ, שׁכַּלְלָהּ,
ישׁתַּכַּלְלֶנּוּ.

7. Tvary intensivu jsou většinou tvořeny silně: v pa^oelu je perf. מַלַּל ‘promluvil’, imperf. יַמַּלַּל, partic. akt. מִמַּלַּל (fem. מִמַּלְלָה); מַרְעַע (< *m^ora^oi^o) ‘rozbíjející’; imper. קַצְצוּ ‘vytněte’; v hiṭpa^oalu participium מִתְחַנֵּן ‘prosící o slitování’.

8. Jen perf. 3. sg. m. reflexivního intensivu אִשְׁתַּוַּמַּם ‘ztrnul’, od שׁמַם je tvořeno způsobem běžným v hebrejštině (§ 78, 8).

§ 179. Slovesa dvojitě slabá.

Jsou v biblické aramejštině vesměs III infirmae, a k tomu

α) I n (1), β) I ’ (2—3), γ) I w (4), δ) II, j (5).

1. נָשָׂא: qal ‘vzítí’: perf. נָשָׂא, imper. שִׂא.

2. אָזָה: qal ‘zapáliti’: inf. מִיָּזָה, partic. pass. אִיָּזָה.

3. אָתָה: qal ‘přijítí’: perf. אָתָה, אָתָה: 3. pl. m. אָתָו; imper. pl. אָתָו; inf. מִתָּה; partic. akt. אָתָה. Haḡ̄el ‘přinéstí’ podle sloves I j: perf. 3. sg. m. הִיָּתִי, 3. pl. m. הִיָּתִין, inf. הִיָּתִיה. Háḡ̄al ‘býti přinesen’: perf. 3. sg. f. הִתִּית, 3. pl. m. הִתִּין.

4. שִׁיעִי ‘dokončiti’ (z akkad. ušēšī): perf. (א)שִׁיעִי Ezr 6, 15.

5. חִיָּה qal ‘žítí’: imper. sg. חִי; ‘aḡ̄el ‘oživiti’: part. akt. מִחָה (jako u sloves II gem., pův. *hjj).

§ 180. Slovesa čtyřsohlásková se v bibl. aramejštině nevykytují.

§ 181. O příbuznosti sloves, jež se shodují ve dvou radikálech, platí totéž, co v hebrejštině (§ 81).

§ 182. Částice.

Podle pojmů nám běžných se mohou dělit na příslovce, předložky, spojky, a citoslovce. Na některých lze ještě poznat jejich původ z některého nomina nebo slovesa.

Vyjádření spony příslovci:

1. עוד 'ještě' (je): מִלְתָּא עוד Dan 4, 28 'ještě (bylo) slovo...'
2. אֵיתִי 'jest (existuje)': אֵיתִי גְּבָרִין Dan 3, 12 'jsou (zde) muži...'; לֹא-אֵיתִי אִנְשׁ Dan 2, 10 'není člověka, ... který by mohl'. Se suff. 2. sg. m.: הֲאֵיתָךְ 'zda jsi?' Dan 2, 26 q^{erē}.
3. (Vyjádření spony osobním zájmenem viz § 129, 2)

§ 183. Příslovce.

1. Původní:

Místní: תָּמָה 'tam' [hebr. שָׁמָּה]; עַד(-כָּה) '(až) sem'.

Časová: אֲדִין 'tehdy,' s předložkami בְּאֲדִין 'ihned'.

מִן-אֲדִין 'od té doby'.

Způsobová: כֵּן a כִּנְמָא 'tak'.

2. Záporky: לֹא 'ne' [lat. 'non'] [= hebr. לֹא]; אֵל- 'ne' [lat. 'ne',] [= hebr. אֵל-].

3. Tázací částice: הֲ 'zda', na př. הֲלֹא 'zda ne?'. Má tvar הֲ před souhláskou se š^owā (הֲיִכְלֹא 'zda může?') a před laryngálou (הֲאֵיתָךְ 'zda jsi?') Dan 2, 26 q^{erē}).

4. Odvozená:

a) příponami: -ā (původně akkusativní -a) a -ūt: אֲרַעָה 'dole', עֲלָה 'nahore'; תְּנִינוּת 'podruhé'.

b) od adjektiv a číslovek bez zvláštní přípony: שְׁנַיָּא 'velice' (jako adj. = 'velký'); יַצִּיבָא 'jistě, ano' (jako adj. 'jistý'); יַתִּירָה 'velice' (jako adj. 'veliká').

5. Cizího (perského) původu jsou: אֲדָרָזְדָּא 'správně',
אֲסַפְרָנָא 'pečlivě'.

§ 184. Předložky:

I. Jednoduché:

A. Jednosouhláskové: בְּ 'v, na, skrz'; לְ 'k'; כְּ 'podle'
(ve funkci spojky: 'jako').

1. Před slovem začínajícím souhláskou se š^owā mají tvar s i: בְּשָׁמַיִם 'v nebesích', לְתַרְעָה 'k bráně'. (Začíná-li takové slovo na j^o, splyne s ním toto i v ī: (יְדֵיין 'ruce', *bi-j^odájín >) בְּיְדֵיין 'v rukou').

2. Před laryngálou s ḥaṭeṭem má předložka odpovídající plný vokál: בְּהַסָּה 'hlínou', לְהַזְדָּה 'k zpyšnění'; někdy též u q לְקַבֵּל *lāq^obel* 'kvůli, pro'.

3. V ostatních případech je tvar s redukováným vokálem: בְּכָל- *b^okāl-* 'všude', לְצַד 'ke straně, 'proti', כְּמִצְבוֹתָהּ 'podle jeho vůle'.

4. Suffigované tvary (srovn. § 128, 3): od בִּי: בְּ, בְּךָ, בְּהִיא, בְּהִיא; od לְ obdobně, též לָנָא, לְכֶם a לְכוּן, לְהֶם.

B. Dvojsouhláskové:

עִמָּי 's', se suff. עִמָּי, עִמָּה a pod.

מִן 'od, z', se suff. מִנִּי, מִנְךָ, מִנָּה, מִנֵּה; Dan 2, 33 a j. q^orē. n se assimiluje jen zřídka (מֵאֲרָעָא 'ze země' Jer 10, 11), častěji zůstává: מִן-יִצְיִב 'jistě'.

*יְתָ nota accusativi: jen יְתָהוּן 'je' Dan 3, 12.

C. Vícesouhláskové:

*לְוֵת 'při': מִן-לְוֵתְךָ 'od tebe'.

נֶגְדָה 'proti'.

לְפָנַי 'před, proti': לְקַבֵּל 'kvůli, pro', (viz zde A. 2.), כְּלִ-קַבֵּל 'pro' (= לְ + קַבֵּל + כְּ).

D. Vícesouhláskové končící na *-aj, jejichž suffigované tvary vypadají jako plurální (§ 128, 5):

-עד- (**adaj*) ‘až k’, časově ‘zatím co’.

-על- (**alaj*) ‘na’, ‘nad’; se suff. עלי; עליך k^otīb, עליך q^orē Dan 3, 12 a j.; עליה; עליה k^otīb, עליה q^orē; עליהם; עליהם.

קדם ‘před’ (se suff. -aj- podle, על): קדםי, קדםיה a pod. תחתיה ‘pod’: se suff. תחתיה a תחתיה.

בין ‘mezi’; se suff. ביניהם k^otīb, ביניהם q^orē Dan 7, 8. אחרי ‘po’, ‘za’: se suff. אחריהם.

II. Složené:

Složených předložek je v aramejštině mnoho. Viz výše u קדם, קבל, לות.

Další na př.: באתר ‘po’, se suff. בתר; בגוא ‘uvnitř’.

III. Předložkové výrazy příslovečné:

Na př. כען a כעת ‘nyní’; כחדה ‘jako jeden’, ‘zároveň’; מן-קשט ‘opravdu’; אחרי דנה ‘potom’; כדנה ‘(jako toto) tak’; על-דנה ‘proto’; כמה ‘jak’.

§ 185. Spojky.

1. a) Spojka ו má tvar ū- ו před retnicí a souhláskou se š^owā: ופשרה ‘a jeho výklad’, ונבזבה ‘a dar’. (S j^o-splývá v wī-: ויקר: ויקר ‘a čest’). Před laryngálou s ḥaṭe-
p̄em je příslušné š^owā: ואמר ‘a řekl’, ואנש ‘a člověk’.
ו má většinou význam slučovací. (V aramejštině není wāw consecutivum).

b) Může být i u prvního členu: ועינין לה ופם ‘měla i oči i ústa’ Dan 7, 20.

c) Avšak ו má i význam rozlučovací, odporovací, vysvětlovací a účelový (וישתון ‘aby pili’ Dan 5, 2).

2. Slučovací je **וְאִתָּךְ** 'také', vždy ve spojení s **וְאִתָּךְ** 'a také'.
3. Rozlučovací: **וְהָיָה...וְהָיָה...וְהָיָה** 'bud' — bud — bud' Ezer 7, 26.
4. Podmiňovací: **וְהָיָה** 'jestliže' [proniklo i do hebrejštiny]: Dan 2, 5; Ezer 4, 13; se zápornkou: **לֹא יִהְיֶה** Dan 2, 5 a j., **לֹא יִהְיֶה** 'ne-li' Dan 2, 11 a j.
5. Odporovací: **לֹא יִהְיֶה** 'ale', 'nýbrž' Dan 2, 30 a j., **בְּרַם** 'ale' Ezer 5, 13.
6. Relativní **דִּי** má rozsáhlé uplatnění i jako spojka:
 - a) vysvětlovací: 'neboť' Dan 2, 20; b) všeobecně podřazující: 'že' Dan 2, 8; c) též k uvození přímé řeči [jako řecké *ὅτι holi* recitativum]: Dan 2, 25 a j.; d) důvodové: 'protože' Dan. 2, 47; e) důsledkové: 'takže' Ezer 5, 10; e) účelové: 'aby' Dan 4, 3 (se zápornkou **לֹא יִהְיֶה דִּי** Dan 2, 18).
7. Účelovou funkci mají i **לְמַחַד** 'aby ne' Ezer 4, 22 a **עַל (עַד) דְּבִרְתָּ דִּי** 'aby, proto' Dan 2, 30; 4, 14.
8. Spojkou přirovnávací je **כַּ** 'jak(o)': tvary viz § 184, I, A, na př. Dan 2, 10, Ezer 5, 7.
9. Časové spojky jsou složeny s **דִּי**: **כַּדִּי** 'jakmile' Dan 3, 7; **מִן-דִּי** 'od té doby, co' Ezer 4, 23; **עַד דִּי** 'až' Dan 2, 9.
10. Důvodovou po př. připouštěcí funkci mají spojky složené s **כִּי** (viz § 184, I, B): **כִּי־דִי** 'protože' (Ezer 6, 13); **כִּי־לֹא־כִּי** (**כַּ** + **לֹא** + **כִּי**) 'protože' (Dan. 2, 8), 'ačkoliv' (Dan 5, 22).

§ 186. Citoslovce.

הִנֵּה; **הִנֵּה**; **הִנֵּה**; **הִנֵּה**; **הִנֵּה**; vesměs ve významu 'hle'.

III. VĚTA

Rozdíl mezi větou nominální a verbální není v aramejštině tak vyhraněný jako v hebrejštině. Přechodem jsou věty, kde je přísudkem participium, neboť aramejské participium má funkci spíše slovesnou než jmennou.

§ 187. Věty nominální (jmenné).

1. Podmětem je podstatné jméno nebo zájmeno je zastupující, může též zůstat nevyjádřen. V přísudku není určitý tvar slovesný, nýbrž jméno podstatné nebo přídavné, zájmeno je zastupující, nebo předložková vazba. Obvyklý slovosled je: podmět — přísudek (S—P). Čas není vyjádřen, je dán jen souvislostí.

עֲפִיָּה שְׁפִיר 'listí jeho (bylo) krásné' (Dan 4, 9).
כָּשֶׁם כָּל־מַעֲבָדָוָהּ 'všechny činy jeho (jsou) pravda' (Dan 4, 34). וְדַנְיֵאל בְּתַרְע מַלְכָּא a Daniel (byl) v bráně královské' (t. j. u dvora) (Dan 2, 49).

2. Jako spona bývá

a) osobní zájmeno (viz § 129, 2),

b) částice אִתִּי (§ 182, 4). אִתִּי אֱלֹהֵי בְּשָׁמַיָּא 'je Bůh v nebesích' (Dan 2, 28).

c) Za nominální věty jsou od některých považovány ty věty verbální, u nichž sloveso הָיָה 'býti' slouží jako „spona“ jen k vyjádření času: הָיָה 'oko... bylo nad staršími' (Ezr 5, 5), תְּהִיָּא 'království bude mocné' (Dan 2, 40).

3. T. zv. nominální věta složená klade zdůrazněné nomen napřed: **צִלְמָא רַאשֵׁהּ דִּי־דְהַב** ‘socha, hlava její (je) ze zlata’, ‘hlava té sochy...’ (Dan 2, 32).

§ 188. Věty verbální (slovesné).

1. Ve větě verbální je v přísudku vždy sloveso určité, podmět je vyjádřen nominem, jeho zájmenem, anebo může být neurčitý a tudíž nevyjádřený: **לֹא יִנְתְּנוּן** ‘nedají’, ‘nebude se dávat’ (Ezr 4, 13); **לְךָ טְרַדִּין** ‘výženou tě’ (Dan 4, 22 a 29).

Neosobní výrazy jsou:

שִׁפְרָא קָדְמִי ‘líbilo se mi’, **עִלּוּהִי טַאב (יִיטֵב)** ‘líbilo se mu’ (zalíbí se mu); **בְּאַשׁ עִלּוּהִי** ‘nelíbilo se mu’.

2. V aramejštině je nejčastější slovosled:

podmět — sloveso (S-V) **וְדַתָּא נִפְקַת** ‘a zákon vyšel’ (Dan 2, 13); **דַּנְיֵאל הֶתִּיב** ‘Daniél odpověděl’ (Dan 2, 14).

Pořadí sloveso — podmět (V-S) [nejčastější v hebrejštině a v arabštině] je v aramejštině řidší: **שִׁימ טַעַם** ‘byl vydán rozkaz’ (Dan 3, 29 a j.); u slovesa **עֲנָה** a pod. Častý je chiasmus, na př. Dan 5, 24.

3. Předmět přímý (akkusativní) bývá za slovesem:

אַלְהֵי שְׁלַח מַלְאַכָּה ‘Bůh můj poslal svého posla’ (Dan 6, 23). Předmět určitý, zvláště osobní, je často uvozen předložkou **ל**:

הֵנַעַל לְדַנְיֵאל ‘vedl Daniele’ (Dan 2, 25); Dan 2, 24 a j. Srovn. § 141, 6 a 7.

§ 189. Pravidla shody (kongruence).

Podmět se shoduje s přísudkem verbálním i nominálním v rodě a čísle.

Je-li sloveso napřed, není pak shoda vždy. Celkem lze pozorovat, že singulár bývá spíše než plurál, a maskulinum spíše než femininum. Na př.: **וְהִתְנַבֵּי (א)** (sg). ‘a prorokoval(i)... Chaggaj a Zecharjá’ (Ezr 5, 1);

(f.) מִגִּלָּה הָרְדָה (m.) וְהַשְׁתַּכְּחָה 'i nalezl(a) se... jedna listina (svitek)' Ezr 6, 2.

§ 190. Podmět.

Podmět neurčitý viz § 188, 1.

§ 191. Věty tázací.

1. Otázky slovní (věcné) jsou uvozeny zájmeny מִן 'kdo?' a מַה 'co?', na př. Ezr 5, 3 a 9; Dan 2, 15. (Viz § 132.)

2. Otázky zjišťovací bývají uvozeny částicí הֲ 'zda', na př. אֱלֹהֶיךָ... הֲיִכָּל לְשִׁיבוֹתָךְ 'mohl tě tvůj Bůh zachránit?' (Dan 6, 21) (Viz § 183, 3).

§ 192. Vyjádření kladu.

Kladná odpověď na otázku uvozenou částicí הֲלֵא 'zda ne?' je יְצִיבָה 'jistě', 'ano' (Dan 3, 24).

§ 193. Věty popírací.

1. Záporka לֹא je vždy před popíraným slovem, tedy v záporných větách před slovesem či sponou אִתִּי.

2. Vazba לֹא + infinitiv s לְ — viz § 164, 3.

3. Záporka אַל — viz § 161.

§ 194. (a) Věty přací jsou vyjádřeny na př. jussiveru: § 161.

Věty složené

§ 194. (b). Věty přací souřadné.

1. Bývají spojeny spojkou וְ; někdy jsou beze spojky, zvláště imperativy (§ 163, 2, první příklad).

2. Po slovesech rozkazovacích je obsah rozkazu vyjádřen též větou souřadnou: 'poručil, aby... oblékli' וְהִלְבְּשׁוּ (Dan 5, 29).

§ 195. Věty stavové.

1. Vyjadřují vedlejší okolnost, a jsou tedy podřazené smyslem vždy, formou někdy. Mohou býti nominální i verbální:

עוֹד מִלְתָּא בְּפִי מַלְכָּא 'ještě (bylo) slovo v ústech králových, (když) tu spadl hlas s nebe' (Dan 4, 28);
 'vítr je odnesl, takže žádná stopa po nich se nenašla'
 וְכָל-אַתֵּר לֹא-הִשְׁתַּבַּח לְדוֹן (Dan 2, 35).

§ 196. Věty vztažné.

Jsou vlastně druhem vět stavových. V aramejštině jsou vždy uvozeny vztažnou částicí **דִּי**.

'Podle moudrosti, jež je v tobě' **דִּי-בִידָךְ** (Ezr 7, 25).

'Strom, jež jsi viděl' **דִּי חֲזִיתָ** (Dan 4, 17).

I tázací zájmena slouží jako vztažná (**מָדָה** v Ezr 6, 9) a souvztažná: **מִן-דִּי-לֹא יִפֹּל... יִתְרַמָּא** 'každý, kdo nepadne..., bude uvržen' (Dan 3, 6).

Spojení **לֹא דִּי** znamená 'bez': **דִּי-לֹא שָׁלוּ** 'bez prútahů' (Ezr 6, 9).

§ 197—8. Různé věty spojkové.

Příklady jsou uvedeny u příslušných spojek v § 185.

§ 199. Věty podmínkové.

Bývají uvozeny spojkou **דִּיִּן** 'jestliže' (záporné obyčejně **לֹא דִּיִּן**); v předvětí i v závětí je imperfektum. Ve všech dokladech v bibl. aramejštině je podmínka skutečná budoucí, na př.: 'Jestliže oznámíte (**תִּתְּבוּרְוּן**) ...sen..., dostanete (**תִּתְּבַלְוִי**) dary' (Dan 2, 6).

Seznam paradigmát v textu:

Osobní zájmeno samostatné	§ 127, s. 247
Osobní zájmena přívěsné	§ 128, s. 248—249
Nominální koncovky	§ 143, s. 261
Nominální třídy: přehled	§ 144, s. 262
vzorce třídy I.—VIII.	§ 144, s. 262—267
Silné sloveso (orální): perfektum	§ 154, s. 275
imperpektum	§ 156, s. 276
imperativ	§ 163, s. 278
infinitiv	§ 164, s. 278
participia	§ 165, s. 279
odvozené kmeny:	
p ^o īl	§ 167, 1; s. 281
hitp ^o el	§ 167, 2; s. 281
pa ^c el	§ 167, 3; s. 282
hitpa ^c al	§ 167, 4; s. 283
haḡ ^c el a p.	§ 167, 5; s. 283
Slovesa se suffixy:	§ 168, 3 a 4; s. 284—285

OBSAH

Předmluva	5
---------------------	---

ÚVOD

1. Šemitské jazyky	7
2. Skupina kenaanská	8
3. Hebrejšťina	9
4. Hebrejšťka bible po stránce jazykové	10
5. Jazyky aramejšťké	12
6. Aramejšťka biblická	15
7. Vědecké zpracování hebrejšťtiny a aramejšťtiny	15

LITERATURA

I. Literatura k studiu hebrejšťtiny	18
II. Literatura k studiu aramejšťtiny	20

ČÁST PRVNÍ MLUVNICE HEBREJŠŤTINY

§ 1—99, str. 23—182

ČÁST TŘETÍ MLUVNICE ARAMEJŠŤTINY

§101—199, str. 237—302

I. PÍSMO, PRAVOPIS, ZÁKLADY HLÁSKOSLOVÍ

§ 1. Abeceda	25	[239]
§ 2. Písmena koncová	26	
§ 102.—103. Písmena roztažitelná a koncová		239
§ 3. Písmena roztažitelná	27	
§ 4. Rozdělení souhlásek	27	[239]
§ 5. Výslovnost souhlásek	28	[239]
§ 6. Souhlásky explosivní a spirantní	30	[239]
§ 7. Označování samohlásek (vokálů)	30	239
§ 8. Výslovnost a psaní samohlásek	33	239
§ 9. Scriptio plena a defectiva	35	239
§ 10. Paṭaḥ furtivum	38	[240]
§ 11. Šəwā	38	[240]
§ 12. Šəwā compositum	40	[240]
§ 13. Dāḡēš lene a dāḡēš forte	41	240

§ 14. Značky v písmě	44	[240]
§ 15. Q̣erē, ḳətib, mimořádné body a smíšené tvary	46	240
§ 16. Přízvuk	49	240
§ 17. Akcenty /	50	240
§ 18. Slabika	51	240
§ 19. Pausa	54	242

Hlavní jevy hláskoslovné

§ 20. Samohlásky	55	242
§ 21. Změny krátkých samohlásek	57	242
§ 22. Změny dlouhých samohlásek	59	243
§ 23. Změny původních dvojhlásek	60	263
§ 24. Vložené samohlásky	60	244
§ 25. Změny samohlásek vlivem laryngál	60	244
§ 26. Souhlásky (konsonanty)	61	245

II. TVAROSLOVÍ

Zájmena

§ 27. Zájmena osobní samostatná	63	247
§ 28. Zájmena osobní přívěsná (suffixy zájmenné)	63	247
§ 29. Význam a užívání osobních zájmen samostatných	65	249
§ 30. Význam a užívání osobních zájmen přívěsných	65	249
§ 31. Zájmena ukazovací	67	250
§ 32. Zájmena tázací	68	251
§ 33. Zájmena vztažná	69	
§ 133. Zájmeno vztažné		251
§ 34. Zájmena neurčitá	70	251
§ 35. Člen	71	252

Jména²— (Nomina)

§ 36. Kořen	73	253
§ 37. Tvoření jmen	74	254
§ 38. Rod jmen	76	254
§ 39. Číslo jmen	78	255
§ 40. Duál (číslo dvojně)	80	
§ 140. Status		258
§ 41. Vyjadřování pádů	82	258
§ 42. Determinace. Status constructus	84	
§ 142. Determinace		259
§ 43. Připojování přívěsných zájmen (suffixů)	88	
§ 143. Deklinace		261
§ 44. Deklinace	89	
§ 144. Nominální třídy		262

§ 45. Jména nepravidelná	94	
§ 145. <i>Nomina tvořená zvláštním způsobem.</i>		267
§ 46. Přídavná jména.	97	268
§ 47. Vyjádření stupňů přídavných jmen	98	268
Číslovky		
§ 48. Číslovky základní	99	268
§ 49. Číslovky řadové.	102	269
§ 50. Ostatní druhy číslovek.	103	269
Částice <i>Sloves</i>		
§ 51. Úvod a rozdělení	104	269
§ 52. Odvozené konjugace.	106	
§ 152. <i>Slovesné kmeny</i>		271
§ 53. Časy	109	273
§ 54. Perfektum	111	274
§ 55. Význam perfekta	112	275
§ 56. Imperfektum	114	276
§ 57. Význam imperfekta	114	276
§ 58. <i>Wāw consecutivum</i>	116	
§ 59. <u>Imperfektum konsekutivní</u>	117	
§ 60. <u>Perfektum konsekutivní</u>	117	
§ 158—160. (<i>Wāw consecutivum</i>)		[277]
§ 61. Jussiv	118	277
§ 62. Kohortativ.	119	[277]
§ 63. Imperativ	119	277
§ 64. <u>Infinitiv</u>	120	278
§ 65. <u>Participia</u>	122	279
§ 66. Vyjádření přítomnosti	125	[280]
§ 67. Silná slovesa	125	
§ 167. <i>Odvozené kmeny silného slovesa</i>		280
§ 68. Suffixy u tvarů slovesných	127	
§ 168. <i>Slovesa se suffixy</i>		283
§ 69. Slovesa první laryngály.	132	285
§ 70. Slovesa druhé laryngály	133	286
§ 71. Slovesa třetí laryngály	134	286
§ 72. Slovesa první \aleph — <i>In</i>	134	
§ 172. <i>Slovesa In a sloveso s-l-q</i>		287
§ 73. Slovesa první \aleph — <i>I'</i>	136	287
§ 74. Slovesa třetí \aleph — <i>III'</i>	137	[287]
§ 75. Slovesa první \aleph a \aleph — <i>Iw/j</i>	139	288
§ 76. Slovesa třetí \aleph a \aleph — <i>III infirmae</i>	140	289
§ 77. Slovesa střední \aleph a \aleph — <i>IIw/j</i>	144	290
§ 78. Slovesa střední zdvojené — <i>II geminatae</i>	146	292

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

Sekce jazyka a literatury

Dr Otakar Klíma — Dr Stanislav Segert

MLUVNICE HEBREJŠTINY A ARAMEJŠTINY

Vědecký redaktor Dr Otto Muneles

Obálku navrhl Jiří Ledr

Technický redaktor Oldřich Dunka

Hebrejský a aramejský text vysadili Josef Mašek
a František Fanlyš

Vydalo Nakladatelství Československé akademie věd
jako svou 442. publikaci

v knižnici *Jazykovědné příručky a učebnice*, sv. 5.

Odpovědná redaktorka Hana Nahodilová

Z nové sazby písmem Francouzská latinka vytiskla Práce
01, tiskařské závody, n. p., — Formát papíru 61 × 86 —
13,54 autorských archů — 13,87 vydavatelských archů —
HSV 12309/56/SV3/6850 B — D-02227

Dotisk I. vydání 3 500 (901 — 4 400) výtisků — 12/12

Cena váz. výtisku 20,65 Kčs